

የ2013 የኢትዮጵያ ምርጫ፤ የጋዜጠኞች የደህንነት ኪት

ግንቦት 16፣ 2007 ዓ.ም. በኢትዮጵያ በተካሄደው ጠቅላላ ምርጫ፤ በዋናዋ ከተማ አዲስ አበባ የሚገኙ መራጮች ድምጻቸውን ለመስጠት ተሰልፈው። ኢትዮጵያውያን በሀገራቸው በሚካሄደው ጠቅላላ ምርጫ፤ በ2013 ማብቂያ ላይ ድምጽ ይሰጣሉ። (ኤ.ፒ/ መሉጌታ አየነ)

በመላው ሀገሪቱ ውጥረት በነገሰበት ሁኔታ፤ በመጭው ሰኔ አጋማሽ [አጠቃላይ ምርጫ](#) ለማካሄድ፤ ኢትዮጵያ ቀን ቆርጣለች። በትግራይ ውስጥ በህዳር ወር የተከሰተው ግጭት አሁንም [እንደቀጠለ](#) ነው። የሚዲያ ዘገባዎች እንደሚያመለክቱት፤ [በሌሎች በርካታ ክልሎችም](#)፤ በብሔሮችና ጎሳዎች መካከል በሚፈጠር ግጭት እና በተቃውሞዎች የተነሳ፤ መጠነ-ሰፊ ነውጦች እና ዘግናኝ አደጋዎች ታይተዋል።

[የሲፒ ጥናት እንደሚያሳየው](#)፤ ከህዳር 22፣ 2013 ጀምሮ፤ ቢያንስ ሰባት የሚሆኑ ጋዜጠኞች ዘብጥያ ወርደዋል፤ [በሲፒጂ እና በሚዲያ ዘገባዎች እንደተሰነደው](#)፤ ባለስልጣናት፤ የሰላ ሂስ በሚያካሂዱ የዜና አውታሮች ላይ ጫና እያካሄዱ ነው። ባለፈው መጋቢት ወር፤ የኢትዮጵያ መገናኛ ብዙሃን ባለስልጣን፤ ሰይመን ማርክስ የተባለውን የኒው ዮርክ ታይምስ የስራ ፈቃድ ከስረዘ በኋላ [ከሀገር አባርቷል](#)። [የሚዲያ ዘገባዎች](#) እንዳመለከቱት፤ የተቆጣጣሪው መስሪያ ቤት፤ አሶቬትድ ፕሬስን ጨምሮ፤ ስለ ትግራይ ግጭት ለዘገቡ የሚዲያ አውታሮችና የዜና ወኪሎች ማስጠንቀቂያዎችን ልኳል።

በመላው ሀገሪቱ ምርጫውን የሚዘገቡ ጋዜጠኞች የተለያዩ አደጋዎች/ስጋቶች/ችግሮች ሊገጥሟቸው እንደሚችሉ ልብ ሊሉ ይገባል። ስጋቶቹም የሚከተሉትን (ግን በእነዚህ ብቻ ያልተውሰኑ) ያካትታሉ፤ [ግንኙነትን ሙሉ በሙሉ ማጥፋት](#)፤ በአመጽ ተቃውሞ፤ በጎሳ ግጭት ወይም ወታደራዊ ግጭት መሃል መጠመድ፤ አካላዊ ትንኮሳ እና ማስፈራራት፤ ነገር መጫርና ማብሻቅ፤ እና ሰዓት እላፊን ጨምሮ በመንግስት የሚጣል የእንቅስቃሴ ገደብ።

የሲፒጄ የአደጋ ጊዜ ቡድን፣ ይህንን የምርጫ የጥንቃቄ ኪት ምርጫውን ለሚዘገቡ ጋዜጠኞች አጠናቅቅሯል። ኪቱም ለአዘጋጅች፣ ለሪፖርተርች እና ለፎቶ ጋዜጠኞች ስለ ጠቅላላው የምርጫ ኢድት እንዴት መዘጋጀት እንዳለባቸው እና አካላዊና ዲጅታል ስጋቶችን እንዴት መቀንሰ እንደሚችሉ መረጃ ይሰጣል።

የምርጫው የጥንቃቄ ኪት በእንግሊዝኛና በአማርኛ ተዘጋጅቶ ከኢንተርኔት ማውረድ በሚያስችል መልኩ በፒ-ዲ.ኤ.ፍ ቀርቧል።

ማውጫ

- [ግንኙነቶችና ግብአቶች/ምንጮች](#)
- [አካላዊ ደህንነት፤ ጠቅላላ የደህንነት ምክር](#)
- [አካላዊ ደህንነት፤ ከፖለቲካዊ ስብሰባዎች እና ህዝብ ከተሰበሰቡባቸው ዝግጅቶች ሪፖርት ማድረግ](#)
- [አካላዊ ደህንነት፤ ሕዝባዊ አመፅ ባለባቸው እና ሩቅ ስፍራዎች ውስጥ መሥራት](#)
- [አካላዊ ደህንነት፤ ከምርጫ ጋር በተያያዘ ከሚነሱ የተቃውሞ ቦታዎች ሪፖርት ማድረግ](#)
- [አካላዊ ደህንነት፤ ከነውጠኛ ማህበረሰብ መሀል ሆኖ ሪፖርት ማድረግ](#)
- [አካላዊ ደህንነት፤ ኮቪድ-19ን ከግምት ውስጥ ማስገባት](#)
- [የዲጅታል ደህንነት፤ አጠቅላላ ምርጥ ተሞክሮዎች](#)
- [የዲጅታል ደህንነት፤ መሳሪያዎቻችን ለፖለቲካዊ የድጋፍ ሰልፍ ማዘጋጀት](#)
- [የዲጅታል ደህንነት፤ ለግንኙነት መቋረጥ መዘጋጀት](#)
- [የዲጅታል ደህንነት፤ እራስን ከማስገር \(Phishing\) ስለመከላከል](#)
- [የዲጅታል ጥንቃቄ፤ የመስመር ላይ ጥቃት እና የተሳሳተ መረጃ ዘመጃዎች](#)
- [ማጠቃለያ፤ የአዘጋጅች የደህንነት ማረጋገጫ ዝርዝር](#)

ግንኙነቶችና ግብአቶች/ምንጮች

ኢትዮጵያ ውስጥ እርዳታ የሚያስፈልጋቸው ጋዜጠኞች እርዳታውን በሚከተሉት የኢሜል አድራሻዎች ማግኘት ይችላሉ። በሲፒጄ የአደጋ ጊዜ ፕሮግራም በኢሜል አድራሻ፤ electionsafety@cpj.org ወይም በሲፒጄ የአፍሪካ ፕሮግራም በኢሜል አድራሻ፤ cpjafrika@cpj.org.

የሲፒጄ የግብዓት ማዕከል፣ [የቅድመ ስራ ስምሪት ዝግጅትን](#) እና [የድህረ-ሁነት እርዳታን](#) በተመለከተ ተጨማሪ መረጃዎችና መመሪያዎች አሉት።

አካላዊ ደህንነት፤ ጠቅላላ የደህንነት ምክር

- ስለ አካባቢው ታሪካዊና ወቅታዊ ህዝባዊ አመፅ/ አስከፊ ግጭቶች ጥናት ያድርጉ። ግጭቱ፣ ልክ በአማራ ክልላዊ መንግስት፣ በኦሮሞ ልዩ ዞን [እንደታየው](#) አይነት ዘግናኝ ከሆነ፣ እቦታው ሊያጋጥመዎት ከሚችለው አደጋ አንጻር ዜናውን በመስራት ሊገኝ የሚችለውን ጠቀሜታ ያመዘገቡት።
- ብሄረዎ፣ አብራቀቸው የሚሰሩት ሰዎች ብሄር ወይም የሚሰሩበት የዜና ወኪል ወገንተኝነት፣ በአካባቢው ሰዎች ወይንም ለስራ በተሰማሩበት ክልል ውስጥ ያሉ ባለስልጣናት የጥቃት ኢላማ ሊሆን እንደሚችሉ ግምት ውስጥ ያስገቡ።
- ወደ አካባቢ አሽከርክረው መሄድ ካለባችሁ፣ በመንገደዎ በሚያገኙቸው ቦታዎች የጸጥታ ችግር ወይንም ብጥብጥ ተከስቶ እንደነበረ ያጣሩ። ለምሳሌ፤ ኤ2 የተባለው አውራ ጎዳና የሚያልፈው

በጡብ መነሻነቷ በምትታወቀው፣ እጣየ በኩል ነው። በዛ በኩል ማሽከርከር በጣም እስጊ ከመሰለዎት እና የሚቻል ከሆነ፣ የአውሮፕላን ጉዞን እንደ አንድ አማራጭ ይወሰዱ።

- በአውሮፕላን የሚጓዙ ጋዜጠኞች፣ ባገር ውስጥ በረራ ሳይቀር፣ ከባድ ፍተሻ ሊያጋጥማቸው እንደሚችል ማወቅና ለዚህም መዘጋጀት ይኖርባቸዋል። ሰለሆነም፣ ሁሌም የሙያ ብቃት ማረጋገጫ ሰነዶቻቸውን እና የፈቃድ ወረቀቶቻቸውን ከእጃቸው መለየት የለባቸውም። ለምሳሌ፣ በ2011 ዓ.ም መስከረም ወር ላይ፣ የፌዴራል መንግስቱ፣ ህገ ወጥ ያለውን ምርጫ ለመዘገብ የፈለገ አንድ የጋዜጠኛ ቡድን ከአዲስ አበባ ወደ መቀሌ እንዳይበር ታገዶ ነበር።
- ጋዜጠኞች ለሲፒጂ እንደነገሩት፣ ባለስልጣናቱ ግንኙነትን ሙሉ በሙሉ ማቋረጥን፣ ‘እንደ እንደ የማስናከያ’ መንገድ በመጠቀም፣ ስራ ላይ ግልፅ አደጋ በመፍጠር፣ ቦታው ላይ የዘገባ ተግዳሮት እንዲኖር ያደርጋሉ። እንዲህ አይነት ሁኔታ ሲያጋጥመዎት፣ እንዴት ግንኙነት ማድረግ እንዳለብዎትና እየተደረጉ ስላሉ ነገሮች እንዴት ማወቅ እንዳለብዎት ያስቡበት።
- የኢትዮጵያ ህግ ፈቃድ ያልተሰጠባቸውን የመገናኛ መሳሪያዎችን መጠቀም እንደ ወንጀል ስለሚቆጥር፣ መሳሪያዎቹ ላይ ባለስልጣናቱ ክትትል ሊያደርጉባቸው ይችላሉ፤ በመሆኑም፣ ኢትዮጵያ የሳተላይት ስልኮች ወደ ህገር ውስጥ እንዳይግቡ ገደብ ጥላላች። ምንም እንኳን የሳተላይት ስልኮችን ወደ ህገሪቱ ለማስገባት የሚያስችል ፈቃድ ማግኘት እስቸጋሪ ቢሆንም፣ የሙያ ብቃት ማረጋገጫ ፈቃድ ሲያወጡ፣ ጋዜጠኞች ስለሚጠቀሙበት መሳሪያ ከጉዟቸው በፊት የፈቃድ ወረቀት ማግኘት ግድ ይላቸዋል።
- በተለይ በርጥቦታማ እና በተራራማ አካባቢ የሚገኙ ትናንሽና ከመንገድ ገባ የሚሉ የኢትዮጵያ መንገዶች አዳጋች እና አደገኛ ሊሆኑ ይችላሉ። በእንደነዚህ አይነት መንገዶች መጓዝ ካለብዎት፣ ከመሬት ከፍ ያሉ አስተማማኝ የኪራይ፣ ጎብዝ ሾፊር ይቅጠሩ።
- አንዳንድ የኢትዮጵያ ቦታዎች የሚገኙት ከባህር ወለል 2,500 ሜትር (8,200 ጫማ) በላይ ነው። ወደ እነዚህ ቦታዎች መሄድ ካለብዎት፣ እራሳዎን ከአየሩ ጠባይ ጋር ለማላመድ በቂ ጊዜ ይውሰዱ፤ በቂ ውኃ ይጠጡ፤ አይጣደፉ።
- ለአዳር ሆቴል ለመያዝ ካሰቡ፣ አንዳንድ ሆቴሎች በእጅ በንብ እና በፈንጅ ጥቃት ደርሶባቸው እንደነበር ልብ ይበሉ። የዚህ አይነት ጥቃት ከደረሰባቸው መካከል፣ የሚከተሉት ይገኙበታል፤ ግራንድ ሆቴል ረዘርት (ባህር ዳር)፣ ቦቄል ሆቴል (ነቀምቱ) እና ፍሎሪዳ ኢንተርናሽናል ሆቴል (ጎንደር)። ስለዚህ፣ ስለሚይዙት ሆቴል የጸጥታ ሁኔታ፣ በማን ባለቤትነት እንደሚተደደር እና የጥቃት ኢላማ የመሆን ዕድሉ እስከምን ድረስ እንደሆነ ያጠሩ (ለምሳሌ፣ አማራ ክልል ውስጥ ያንድ የትግሬ ሆቴል የመጠቃቱ ዕድል ከፍተኛ ነው።)
- በአንድ ሁኔታ ወስጥ ማን ሊገኝ እንደሚችል እና ያ ሰው እንዲሚመጣ በመነገሩ ምክንያት ምን አይነት ሁከት ሊከሰት እንደሚችል ወይም የትኞቹ የአካባቢ/ የክልል ጉዳዮች አለመረጋጋት ሊያስነሱ እንደሚችሉ ያጠሩ። ብጥብጥ፣ ያለ በቂ ማስጠንቀቂያ፣ በመላው ኢትዮጵያ፣ ሊከሰት፣ ሊባባስ እና ሊዛመት እንደሚችል ልብ ይበሉ።
- ተገቢውን የሙያ ብቃት ማረጋገጫ እና የጋዜጠኝነት ፈቃድ ማግኘት ያረጋግጡ፤
  - የውጭ ህገር ዜጋ ከሆኑ፣ ስለ መግቢያ ሺዛ የሚመለከተውን ኢምባሲ/ የቆንስላ መሥሪያ ቤት፣ የፈቃድ ወረቀት እና ይዘቸው ሊገቡ ስለአሰቧቸው መሳሪያዎች ደግሞ የኢትዮጵያ መገናኛ ብዙሃን ባለስልጣንን ያማክሩ።
  - የኢትዮጵያ ብሔራዊ ምርጫ ቦርድም ተጨማሪ የሙያ ብቃት ማረጋገጫ ለህገር ውስጥ እና ለዓለም-አቀፍ ጋዜጠኞች ይሰጣል።
  - የሚዲያ ሠራተኞች፣ ወደ አንዳንድ የህገሪቱ ክፍሎች ለመሄድ፣ ከክልልና ከፌዴራል ባለስልጣናት ተጨማሪ ሰነዶች ማግኘት ሊያስፈልጋቸው ይችላል።
  - ለውጭ ህገር ጋዜጠኞች፣ የሙያ ብቃት ማረጋገጫን ለማግኘት ረዘም ያለ ጊዜ ሊወስድ ይችላል--በግንባት ወር መጀመሪያ ላይ ሲፒጂ ያነጋገራቸው ጋዜጠኞች እንደሚሉት፣ ወደ ኢትዮጵያ ለመግባት የሚያስችላቸውን ፈቃድ ለማግኘት ለሳምንታት መቆየት ነበረባቸው።

አካላዊ ደህንነት፣ ከፖለቲካዊ ስብሰባዎች እና ህዝብ ከተሰበሰቡባቸው ዝግጅቶች ሪፖርት ማድረግ

የኢትዮጵያው ጠቅላይ ሚኒስትር ዐቢይ አህመድ፣ በኢትዮጵያ ዋና ከተማ፣ አዲስ አበባ፣ ሰኔ 16 ቀን፣ 2010 ዓ.ም. ድጋፉን ሊገልጽላቸው ለወጣው ህዝብ እጆቻቸውን በማወዛወዝ ሰላምታ ሲስጡ። (ኤ.ፒ/ቤን ኩርቲስ)

የመገናኛ ብዙሃን ሠራተኞች በፖለቲካዊ ስብሰባዎች፣ ህዝብ ከተሰበሰቡበቸው ዝግጅቶች ወይም ከምርጫ ጋር በተያያዙ የተቃወሞ ሰልፎች ላይ በሚሳተፉበት ወቅት በሁከትና/ ወይም አመጽ መሃል ሊገቡና የጥቃቱም ሰለባ ሊሆኑ እንደሚችሉ ማወቅ አለባቸው። ይህ ደግሞ በተለይ በብሔሮች መካከል አለመግባባት በሚፈጠርባቸው እና የታጠቁ ቡድኖችና ሚሊሻዎች በሚንቀሳቀሱባቸው ወረዳዎች እና ዞኖች ሊከሰት እንደሚችል ሊገነዘቡ ይገባል።

እነዚህን አደጋዎች ለመቀነስ እንዲቻል፣ የመገናኛ ብዙሃን ሰራተኞች የሚከተሉትን የደህንነት ምክሮች ማጤን አለባቸው፤

በቦታው ላይ

- የኢትዮጵያ ዋና የዝናብ ወቅት፣ ክረምት፣ ባመዛኙ በሰኔ ወር ይጀምራል። ሥራዎትን የሚሰሩት ከቤት ውጭ ከሆነ፣ ለራስዎ፣ የዝናብ ልብስ፣ ለመሣሪያዎቻችን ደግሞ የዝናብ መከላከያን ይያዙ።
- ከቤት ውጭ በሚከናወኑ ዝግጅቶች ላይ የሚዘግቡ ከሆነ፣ ሰዓቱን ልብ ይበሉ-- ለፀሐይ ህሩር ሊጋለጡ እንደሚችሉ ያስታውሱ። ዝግጅቶች እስከሚጀምሩ ድረስ ለተወሰነ ጊዜ ሊያስጡብቁዎት እንደሚችሉ ልብ ይበሉ። በቂ ውኃ ይጠጡ፣ የፀሐይ መከላከያ ኮፍያ ያድርጉ፤ እስፊላጊ መስሎ ከታየዎም የፀሐይ መከላከያ ቅባቶችን ይጠቀሙ።
- በዝግጅቶች ላይ ጡብ ይነሳል ብለው ካሰቡ ራስን ለመከላከል የሚረዱ የተለያዩ ቁሳቁሶችን (PPE) መያዝን ያስቡ። ለበለጠ መረጃ፣ የሲፒጂን ራስን ለመከላከል የሚረዱ የተለያዩ ቁሳቁሶችን አጠቃቀም [መመሪያ](#) (እንግሊዝኛ ብቻ) ይመልከቱ።

- ህዝቡ ወይም ፖሊስ የመገናኛ ብዙሃን ሰራተኞች ላይ ጥቃት የሚሰነዘር ከመሰለ ወይም ከሰነዘረ፣ የሚዲያ መለያ ያላባቸውን ልብሶችን አይልበሱ። እስፊላጊ ከሆነም፣ ከመሳሪያዎቻቸውና ከተሽከርካሪዎቻቸው ላይ የሚዲያ መለያ ሎጎዎችን ያንሱ።
- ጠንካራ ሰል፣ ማሰሪያ እና በተውሰነ መልኩ የቁርጭምጭሚት ድጋፍ ያላቸውን ጠንካራ ጫማዎችን ያድርጉ። ግልጽ ጫማዎችን ወይም ማሰሪያ የሌላቸውን ጫማዎች ከማድረግ ይቆጠቡ።
- ከሥራ ባልደረባ ጋር አብሮ መሥራት ብልህነት ነው፤ የምርጫ ሂደቶች በጣም እስኪመሽ ድረስ ሊቆዩ እንደሚችሉ ግምት ውስጥ በማስገባት፣ የሚቻለዎ ከሆነ ከሌላ ዘጋቢ ወይም ፎቶግራፍ አንሺ ጋር አብረው ለመሄድ ያስቡ፤ ጨለምለም ሲል፣ የአደጋው መጠን ይጨምራል።
- ለአደጋ የማያጋልጥዎት ከሆነ የጋዜጠኝነት ማረጋገጫ ወረቀትዎትን ያሳዩ። መታወቂያዎትን በአንገት ላይ በሚንጠለጠል የመታወቂያ መያዣ ከማንገት ይቆጠቡ። ከዚያ ይልቅ፣ በቀበቶዎ ላይ በመቆንጣጫ ያስይዙት ወይም መታወቂያውን ማሳየት በሚያስችል ግልጽ ቦርሳ ላይ አድርገው ክንድዎ ላይ ይሰሩት።
- የሕዝቡን ስሜት ለመረዳት ይሞክሩ። የሚቻል ከሆነም፣ ድባቡን ለማጤን ቀደም ብለው እዝግጅቱ ቦታ የደረሱ ጋዜጠኞች ዘንድ ይደውሉ። ህዝቡ ሁከት የሚፈጥር አይነት ከሆነ፣ ጠያፍ ቃላትን ለመመስት እንዲችል አዕምሮዎትን ያዘጋጁ። ለሚደርስብዎ ጥቃት ምላሽ ከመስጠትም ሆነ ከህዝቡ ጋር ከመላተም ይቆጠቡ።
- የሕክምና ዕርዳታ ለማግኘት ቅርብ የሆነውን ቦታ ለይተው ይወቁ።
- ሥራው አስቸጋሪ ወይም ፈታኝ ከሆነ ስሜትዎን አምቀው አይያዙ። ስለሁኔታው ለአለቆችዎ እና ለሥራ ባልደረቦችዎ ይንገሩዎቸው። ስለ ሁሉም ፈታኝ ተሞክሮ መነጋገር እና ማውራት በጣም አስፈላጊና በዚህ መልኩ አንዱ ከሌላው መማር እንደሚችል ይገንዘቡ።

የቦታ አያያዝንና ሁኔታን ስለመገንዘብ

- ወደ ስፍራው በከፍተኛ ፍጥነት በሙብረር ህዝቡንና የፖለቲካ እጩዎችን የጥቃት ሊላማቸው ሊያደርጉ የሚችሉ ተሽከርካሪዎችና ሞተር ብስክሌቶች እንቅስቃሴ በአይነ ቁራኛ ይከታተሉ። በ 2011 ዓ.ም በዑብይ አህመድ የፖለቲካ ድጋፍ ሰልፍ ላይ [የእጅ በንብ](#) ተጥሎ እንደነበር ልብ ይሏል።
- ሊፈጠር የሚችለውን [የመረጋገጥ አደጋ](#) ግምት ውስጥ በማስገባት፣ በህዝባዊ ዝግጅቶች ላይ፣ የፖለቲካ ዕጩዎች እና ሕዝቡ ካሉበት አቅጣጫ አንጻር እርሶዎ ያሉበትን ቦታ በጥሞና ያስተውሉ። ከስልፉ ዳር በመሆን ሊያመልጡባቸው የሚችሉበትን መንገዶች ሁሉ ያለማቋርጥ ያስተውሉ። ሕዝቡ መገፋፋትን ከጀመረ ወይም ሥርዓት-አልባ ከሆነ ደህና ጥግ ይዘው የማምለጫ መንገዶችን መከታተል ይቀጥሉ።
- ለጥቃት ዓላማ ሊሆኑ የሚችሉ የፖለቲካ እጩዎች ወደ ህዝቡ የሚቀላቀሉ ከሆነ፣ በግርግሩ መሃል እንዳይገቡ ይጠንቀቁ። ከእጩዎቹ ለአንዱ ጥያቄ መጠየቅ ካለበት፣ በተቻለዎት መጠን፣ ጥያቄዎን ከአስተማማኝ ርቀት ላይ ሆነው ይጠይቁ።
- ከህዝቡ መሃል አስጊ ሊሆኑ ይችላሉ ብለው የሚያስቧቸውን ግለሰቦች በንቃት ይከታተሏቸው። ሰዎች ምን አይነት ባህሪ እያሳዩ እንዳሉ፣ ከሌሎች ጋር የመረጃ ልውውጥ እያደረጉ መሆን አለመሆኑና እንዴትስ እየተለዋውጡ እንዳሉ በአስተውሎት ይከታተሉ። ቀልብዎ የሚነግርዎትን እያዳመጡ፣ አጠራጣሪ ከሆኑ ግለሰቦች በስተጀርባ ወይም በጎን በኩል በመሆን አስተማማኝ ርቀትዎን ጠብቀው ይቁሙ።
- አጠራጣሪ እንቅስቃሴዎችን ለመለየት ይችሉ ዘንድ፣ ባቅራቢያዎ የቆሙ ተሽከርካሪዎችን በአካባቢያቸውም ሆነ በውስጣቸው ያሉትን ግለሰቦች ባንክሮ ይከታተሉ።
- በተለይ ጥቃቅን ወንጀል የተለመደ በሆነባቸው አካባቢዎች፣ በሕዝቡ መሃል ወይም በቅርብ ርቀት ሆነው ሥራዎን በሚሠሩበት ጊዜ፣ ከኪስ አውላቂዎች ይጠንቀቁ።
- ነገሮች በድንገት ወደ አስከፊ ሁኔታ ሊቀየሩ በሚችሉበት አጋጣሚ፣ የማምለጫ ስልት ይኑረዎ። በተቻለዎ መጠን፣ ይህንን ስልትዎን እቦታው ከመድረስዎ ቀደም ብለው ለመንደፍ ይሞክሩ። ከሁሉም መውጫ መንገዶች አንጻር፣ ያሉበትን ርቀት ግምት ውስጥ በማስገባት፣ ደህንነቱ ከተጠበቀ ቦታ ሆነው፣ ለምሳሌ፣ የፕሬስ ማቆያ ቦታ (ቦታው ካለ ማለት ነው) ይዘገቡ።

- ከሌሎች ጋር አብረው የሚሰሩ ከሆነ ለድንገተኛ ጊዜ ለመገናኛት የሚያገለግሉትን ስፍራ ለይተው ይወቁ። ወደዚህ መገናኛ ስፍራ የሚያመሩትን ሁሉንም መንገዶች ደህንነት በአንክሮ ያጠቃ።
- የተሽከርካሪዎችን ፊት ወደ ማምለጫው አቅጣጫ በማዞር ተደራሽ እና ደህንነቱ በተጠበቀ ቦታ ላይ ያቁሙ፤ ወይም ዋስትና ያለው አማራጭ የትራንስፖርት ዘዴ እንዲኖርዎት ያድርጉ።
- ህዝቡ ነውጠኛ መሆን ክጀመረ፤ ሰዎችን ከመጠየቅም ሆነ ከህዝቡ ጋር አንድ ላይ ከመቆየት ይቆጠቡ።

አካላዊ ደህንነት፤ ሕዝባዊ አመል ባለባቸው እና ሩቅ ስፍራዎች ውስጥ መሥራት

ሚያዝያ 24 ቀን 21013 ዓ.ም አንድ የአማራ ሚሊሽያ አባል፣ ኢትዮጵያ ውስጥ በአማራ ክልል፣ ጎንደር ከተማ ላይ ፎቶ ሲነሳ።

(ኤ.ፒ/ ቤን ኩርቲስ) ጠቅላይ ሚኒስትር ዐብይ አህመድ በ 2010 ስልጣን ከያዙበት ጊዜ ጀምሮ በመላው ኢትዮጵያ ግጭቶች፣ ህዝባዊ አመጸች እና ወታደራዊ እንቅስቃሴዎች እየተከሰቱ ሲሆን፣ ይህንን ተከትሎም የጥላቻ ንግግሮች እና የተሳሳቱ መረጃዎችም ታሪካዊ አለመተማመንን [ሲያቀጣጥሉት](#) በጎሳና ፖለቲካ ቡድኖች መካከል ያለውን ውጥረትን ሲያጠኩት ቆይተዋል። አከባቢያዊ ወይም ክልላዊ አለመረጋጋቶችን ሲያነሳሱ ከነበሩ አይነትኛ ምክንያቶች መካከልም የመሬት ይገባኛል ግጭቶች፣ የግጥሽ መሬት የመብት ጥያቄዎች ፣ የተማሪዎች አመጸች እና የሃይማኖት ግጭቶች ይገኙበታል።

ሁከቱን ምን እንደቀሰቀሰውና ምን እንደሚያራግበው መረዳት፣ ሊፈጠሩ የሚችሉ ስፍር ቁጥር የሌላቸውን አደጋዎችን ለይቶ ለማወቅና ለመቀነስ ይረዳል። የሁከቱ መንስኤ፣ አልፎ አልፎ ብልጭ ድርግም የሚል የክልል ድንበሮች (በቅርቡ ሶማሌ እና አፋር ውስጥ [እንደታየው](#)) መካከል ያለ ግጭት ነው? ወይስ፣ ሃይማኖትን መሰረት ያደረገ (በኦሮሚያ ውስጥ በቅርቡ [እንደተስተዋለው](#)) ጥቃት ነው? ወይስ ደግሞ ሲብላላ የቆየ ብሄር-ተኮር (በድሬዳዋ እና በሐረር በቅርቡ [እንደተከሰተው](#)) ውጥረት ውጤት ነው?

የመገናኛ ብዙሃን ሠራተኞች፣ የትኛውም ቦታ (ትልቅ ከተማም ይሁን ሩቅ ቦታ የሚገኝ ወረዳ) ድንገተኛ የረብሻ አመጽ ሊያስተናግድ እንደሚችል ሊገነዘቡ ይገባል፤ ይህ ደግሞ፣ አብዛኛውን ጊዜ ያለበቁ ወይንም ያለ ምንም ማስጠንቀቂያ ሊከሰት ይችላል።

አስቀድሞ ማቀድ

- ውጥረት ወይም ግጭት በሚኖርበት ወቅት፣ የፀጥታ ኃይሎች ወይም የአካባቢው የሚሊሻ አባላት አለመረጋገጥ ወደሚታየበት ቦታ መሄድን ሊክላክሉ ይችላሉ፤ ይህንን ሁኔታ ግምት ውስጥ በማስገባት ወደ ስፍራው ስለመሄድ አለመሄድ አዋጭነት ሁሉም ይጠይቁ።
- በአካባቢው እይተንቀሳቀሱ ስላሉ የተለያዩ የፀጥታ ኃይሎችን እና የሚሊሻ ቡድኖችን ጥናት ያካሂዱ። ምን ዓይነት ዩኒፎርም እንደሚለቡ፣ ለመገናኛ ብዙሃን ሊኖራቸው ስለሚችለው አመለካከት እና በቦታው ላይ ስለሚጠቀሙባቸው ታክቲኮች ለይተው ይወቁ። እነዚህ ኃይሎችም የሚከተሉትን ሊያካትቱ ይችላሉ፤
  - የኢትዮጵያ ብሄራዊ መከላከያ ኃይል (ኢብመሀ)
  - የክልል/የመንግስት ፖሊስ ኃይላት
  - የተገንጣይ ሚሊሻዎች (ለምሳሌ፣ የኦሮሞ ነፃነት ሰራዊት)
  - የውጭ ወታደራዊ ኃይል (ለምሳሌ፣ ኤርትራዊያን)
  - የክልል ልዩ ኃይል (ለምሳሌ፣ የሶማሌ ክልል ልዩ ኃይል)
- የእርስዎን መገለጫ፣ ብሔረዎን፣ ጾታዎን እና የቀድሞ ሥራዎን--አብረዎት በተባባሪነት የሚሰሩትንም ሰዎች ጭምር (ለምሳሌ ሾፌሮች ፣ ተርጓሚዎች)--ግምት ወጥ ያስገቡ። እንደዚህ ያሉ ነገሮች በአካባቢው ሰዎች፣ በፀጥታ ኃይሎች ወይም በሚሊሻ ቡድኖች ክትትል እና እይታ ውስጥ የመሆን ዕድልን ይጨምራሉ ወይ?
- በተመደቡበት ስራ ላይ እያሉ ምክር ወይም እገዛ ሊያደርጉልዎ የሚችሉ በቦታው ላይ ካሉ ከታመኑ ሰዎች ትውውቅ ለመመስረት ይሞክሩ። በተለይ አደገኛ በሆነ አካባቢ ውስጥ የሚሰሩ ከሆነ፣ ተጨማሪ ድጋፍ የማግኘትን አስፈላጊነት ወይም ከባለስልጣናት ጋር አብረው ለመስራት ያስቡ (ይህን ማድረግ ስጋት ውስጥ የማይጥለዎት ከሆነ ማለት ነው)።
- እንደ ሰሜናዊ አፋር ክልል ባሉ ሩቅ ቦታዎች ለስራ የተሰማራ አይነት የውጭ ዜጋ ከሆኑ፣ በ [2000](#) ፣ በ [2005](#) እና በ [2010](#) እንደተከሰቱት አይነት የጠለፋ እና የግድያ ዒላማ ሰጋቶች ጥናት ያካሂዱ።
- ግለሰቦች፣ ሩቅ እና ብጥብጥ በሚዘገቡት አካባቢዎች ብቻቸውን እንዲሰሩ ሊጠበቅባቸው አይገባም። በቦታው ላይ ሊፈጠሩ የሚችሉ የመግባባት ችግሮችን ለማስወገድ፣ ጋዜጠኞች የክልሉን ቋንቋ ከሚናገር ሰው ጋር አብረው መሥራት አለባቸው።
- ኃይለኛ ብጥብጥ የሚጠበቅ ከሆነ፣ እንደስጋቱ መጠን፣ የመከላከያ መነጽሮች፣ የደህንነት የራስ ቆቦች ፣ የአስለቃሽ ጋዝ መተንፈሻዎች እና የመከላከያ የሰውነት አልባሳትን መጠቀምን ማሰብ ተገቢ ነው። ለበለጠ መረጃ፣ የሲፒጂን ራስን ለመከላከል የሚረዱ የተለያዩ ቁሳቁሶችን አጠቃቀም [መመሪያ](#) (እንግሊዝኛ ብቻ) ይመልከቱ።
- ለሥራ ባልደረባዎ፣ ለጓደኛዎ ወይም ለቤተሰብዎ አባል ወይም እንደሚሄዱ እና መቼ እንደሚመለሱ ማሳወቅዎን አይርሱ። የግንኙነት መስመሮች ያለበቁ ወይንም ያለምንም ማስጠንቀቂያ ሙሉ በሙሉ ሊቋረጡ እንደሚችሉ ግምት ውስጥ በማስገባት የመግቢያ ሰአትዎ በታሰበው ሰአት መሆን ካልቻለ፣ አማራጭ መግቢያ ሰአትና ሊወስዱት የሚችሉትን ርምጃ አስቀድሞ ማዘጋጀት ይመከራል።
- የቦታውን አቀማመጥ በማጥናት ዋና የሁከት መናህሪያ ሊሆኑ ይችላሉ የሚሏቸውን ስፍራዎች (ለምሳሌ፣ የከተማ አደባባይ፣ የመታሰቢያ ሐውልት ወይም አንድ የተለየ ሕንፃ) ለይተው ይወቁ።
- ወደቦታው የሚያስገቡና የሚያስወጡ ማለፊያ የሌላቸውን መንገዶችን ወይም ማነቆ ቦታዎችን ለይተው ይወቁ። የጉዞ መርሃ-ግብርዎን እንደሁኔታው በማስተካከል ተቀያይሮ ያድርጉት።

- በሲፒጂ እንተደሰነደው፣ ጋዜጠኞች እና ተርጓሚዎች ያለ ክስ ሊታሰሩ እንደሚችሉ በመገንዘብ በእስር ጊዜ ሊያነጋግሩዎቸው የሚችሉ የህግ ተወካይ ይኑረዎት።
- የመገናኛ ብዙሃን ዘገባዎች እና ለደህንነቸው ሲባል ማንነታቸው እንዳይገለጹ የጠየቁ ሲፒጂ ያነጋገራቸው እንዳስታወቁት፣ ባለፉት የቅርብ ወራት፣ በርካታ ጋዜጠኞች በቦሌ ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ እንዲቆዩ እና ወደ ፈለጉበት ቦታ እንዳይበሩ ተክልክለዋል። ይህንን አጋጣሚ ግምት ውስጥ በማስገባት አማራጭ የጉዞ መስመሮችን ያስቡ።
- በአካባቢው የሚገኙ የሕክምና ተቋማት በሙሉ የት የት እንደሚገኙ ለይተው ይውቁ። ትግራይ ውስጥ የሚሰሩ ከሆነ፣ የድንበር የለሽ ህኪሞች ([Médecins Sans Frontières](#)) እንደዘገበው በግምት ወደ 70% የሚሆኑ የጤና ተቋማት ከጥቅም ውጭ እንደሆኑ ልብ ይበሉ።

መጓጓዣ እና መገልገያ መሳሪያዎች

- የተወሰኑ ሰዓቶች ላይ እንቅስቃሴን ሊከለክሉ የሚችሉ ገደቦች ወደተጣሉባቸው አካባቢዎች ጉዞዎን ሲያቅዱ፣ እቅደዎ የሚሄዱበት አካባቢው ከጣለው የእንቅስቃሴ ገደብ ጋር እንዲጣጣም ያድርጉ፤ (በካራት እና በደቡብ ህዝቦችና ብሄር ብህረሰቦች ክልል በሚገኘው ኮንሶ ውስጥ እንደታየው) የተወሰኑ ሰዓታት የእንቅስቃሴ ገደብ ሊጣልባቸው ይችላል። ሲፒጂ እንደሰነደው፣ ጋዜጠኛ [ዳዊት ከበደ አርአያ](#) በታህሳስ ወር 2013 መቐለ ከተማ ውስጥ በጥይት ተመቶ መገደሉን ልብ ይሏል። የግድያው ዓላማ እስክ አሁን ደረስ ግልፅ ባይሆንም፣ ጋዜጠኛው በወቅቱ ተደንገሳ የነበረውን የሰአት እላፊ ጥሶ እንደነበር የአካባቢው ባለሥልጣናት ተናግረዋል።
- የሚጓዙበትን መልካምድር በሚገባ ይወቁ። መሬቱ ጭቃማ፣ የሚያቃጥል ሀሩር፣ ድንጋያማ ወይም ደግሞ ተራራማ ሊሆን ይችላል። ስለሆነም፣ ሁል ጊዜ ለቦታው የሚስማማ ተሽከርካሪ እና ብቃት ያለውን ሹፌር ይጠቀሙ። ብልሽት ወይም ሌላ መሰናክል ሊገጥምዎት ስለሚችል በቂ መሳሪያዎች እና መለዋወጫዎችንም ይያዙ።
- በሕዝባዊ አመጽ ወቅት፣ የመንገዶች መቆላለፍ እና መዘጋት ሊያጋጥም ስለሚችል በተቻለ መጠን አማራጭ መንገዶችን ይጠቀሙ (ለበለጠ መረጃ ከዚህ በታች ስለ ፍተሻ ኬላዎች የሚገልጸውን ክፍል ይመልከቱ)።
- ጉዞው የሚፈጅብዎትን ጊዜና የመድረሻ ሰአትዎን አስቀድመው ያስሉ። የሚነዳበትን የጊዜ እርዝመትና የቦታ ርቀትን በሚያስሉ በመተግበሪያዎች ላይ ብዙ አይተማመኑ። ከዚያ ይልቅ፣ ከአካባቢው የሚያገኛቸውን አስተማማኝ መረጃዎችን ይጠቀሙ።
- ረጅም የፍተሽ ስርዓት አስፈላጊ ሆኖ በሚገኝበት ወቅት፣ ስለጉዞ መርሀግብር ለውጥ፣ ችግር ከመፈጠሩ በፊት፣ ለአለቆቸው ወይም ለሚያምኑት ሰው አስቀድመው ያሳወቁ።
- አውሮፕላን ማረፊያ ወይም ወደ አውቶቡስ መናኸሪያ በሚደርሱበት ሰአት የካባቢው ነዋሪ የታመነ ሹፌር እንዲጠብቁ ማድረግ ይመከራል፤ በስራ ላይ እያሉ ይህ የሚያምኑት ሰው ከጎነዎ እንዳይለይ ያድርጉ።
- በተቻለ መጠን ከቦታው ጋር አብሮ የሚሄድ ተሽከርካሪን ይጠቀሙ (ለምሳሌ፣ ውድ የሆኑ የስፖርት መኪናዎች ዝቅተኛ የኑሮ ሁኔታ ባላቸው ወይም ገጠራማ አካባቢዎች ላይ አላስፈላጊ ትኩረትን ሊስቡ እንደሚችሉ ልብ ይበሉ)።
- በተለይ ወደ ሩቅ ስፍራዎች በሚጓዙበት ወቅት የተሟላ የመጀመሪያ እርዳታ መስጫ/ የትራውማ ኪት ይያዙ።
- ሁልጊዜ የተሽከርካሪዎን ፊት ለማመለጥ ወደሚመቸው አቅጣጫ አዙረው በቂ ብርሃን ባለበትና ሰው በሚበዘበት አካባቢ ያቁሙ። ጉዞ ከመጀመርዎ በፊት የተሽከርካሪዎን ውጫዊ ገጽታ በደምብ ይፈትሹ። በጣም ፈታኝ በሆኑ መንገዶች ላይ በሚያሽከረክሩበት ጊዜም እንደዚሁ ይህንኑ ፍተሻ ደጋገመው ያድርጉ።
- የመኪናዎን የኋላ እና የጎን መስተዋቶች በመጠቀም፣ አሁንም አሁንም የአካባቢዎን ሁኔታ ይቃኙ። ሰዎች እየተከታተሉኝ ነው ብለው ከተጠራጠሩ፣ ቀልብዎ የሚነግርዎን በማዳመጥ በተቻለ ፍጥነት እስጊ ወዳለልሆነ ቦታ ያሽከርክሩ።

- እጅግ አስፈላጊ ካልሆነ፣ የሌሊት ጉዞን ያሰዎግዱ፤ ወደሚሄዱበት ቦታም ሳይጨልም እንዲደርሱ እድርገው ጉዞዎን ያቅዱ።
- ይዘቶቹው የሚጓዙትንም ውድ ዕቃዎች ብዛት ይመጥኑ። ሰዎች መስታዎት ሰብረው ሊገቡ ስለሚችሉ ተሽከርካሪዎ ውስጥ ማንኛውንም መሳሪያ ትተው አይውረዱ። በሚጭልምበት ወቅት፣ የወንጀል ስጋት ይበልጥ ሊጨምር እንደሚችል ያስታውሱ።
- ጥቃቅን የወንጀል እና የዝርፊያ አደጋዎችን ግምት ውስጥ በማስገባት፣ ዝግባለ የትራፊክ ሁኔታ፣ በመሳሰሉ መንገዶችና በመብራት ላይ በሚያሸከረክሩበት ወቅት የተሽከርካሪዎ በሮች መቆለፋቸውንና መስኮቶችም መዘጋታቸውን ያረጋግጡ።
- በሕዝብ አውቶቡሶች የሚጓዙ ከሆነ ለጥቃቅን ወንጀሎች ሰለባ ሊሆኑ እንደሚችሉና ተሽከርካሪዎቹም የሽፍቶች የጥቃት ዓላማ ሊሆኑ እንደሚችሉ ልብ ይበሉ።

የአካባቢ ደህንነት እና ግንዛቤ

- መስጊዶችን፣ አብያተ-ክርስቲያናትን ወይም የመንግስት ህንፃዎችን የመሰሉ ለጥቃት መነሻ ሊሆኑ የሚችሉ ቁልፍ ህንፃዎችን እና ልዩ ምልክቶችን ለይተው ይወቁ።
- በተቻለ መጠን፣ በእነዚህ ለአደጋ በተጋለጡ ቦታዎች አይቆዩ። የሚፈልጉትን ነገር ካገኙ፣ ቦታውን ባፋጣኝ ይልቁቁ።
- ስራዎ ላይ ሲሆኑ ከአካባቢው ሰው ጋር በመመሳሰልና አይን የሚሰቡ ንብረት-ቸንም ሆነ ሌሎች ትኩረት የሚሰቡ ነገሮችን ማስወገድ ብልህነት ነው።
- ጸጥ-ረጭ ባሉ፣ በቂ ብርሃን በሌላቸው እና ራቅ ባሉ አካባቢዎች (በተለይ የአደጋው መጠን ሊጨምር የሚችልበት በምሽት ወቅት) ስራዎትን ከማከናዎን ይቆጠቡ።
- በአንድ ቦታ ላይ ረዘም ላላ ጊዜ የሚሰሩ ከሆነ የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴዎን በተቻለ መጠን ለመለዋወጥ ይሞክሩ። በዓላማ እና በልበ ሙሉነት ይንቀሳቀሱ። በእንቅስቃሴ ላይ እያሉ፣ ሃሳብዎን ሊሰርቁ የሚችሉ ነገሮችን ከማድረግ(ለምሳሌ፣ ስልክ ክማውራት) ይቆጠቡ።
- ወደ ውጭ ሲሄዱ ወይም ለመውጣት ሲያስቡ፣ እየተከታተሉ ያሉ ግለሰቦች እንዳሉ በጥምና ያጠኑ። እንደ ምግብ ቤት ወይም ሆቴል ባሉ ህዝባዊ ስፍራዎች ከሰዎች መገናኘት ሲኖርበዎት፣ ሰዎች በቀላሉ እንዳይከታተሉዎት እመስከት አጠገብ ያሉ ቦታዎች ከመቀመጥ ይቆጠቡ። ከህንጻው የሚወጡ ተሽከርካሪዎችን፣ ወደ ህንፃው የሚገቡና የሚወጡ አሽከርካሪዎችን፣ ከህንጻው ውጭ አካባቢ ውር ውር የሚሉ ግለሰቦችን በንቃት ይከታተሉ። አስፈላጊ ከሆነም፣ ለረዳዎ የሚችሉ ሰዎችን ይለዩ። በእግርም ሆነ በተሽከርካሪ በመሆን ፎቶ እያነሱ የሚከታተሉዎትን ሰዎች ባዓይነ ቁራኛ ይከታተሉ።
- ለአዳር የሚቆዩበት ስፍራ፣ በተወሰነ ደረጃ፣ ደህንነቱ የተጠበቀ ቢሆን ይመከራል። ከተከራዩበት ቤት የሚያስዎጡ የማምለጫ መንገዶች ለይተው ይቃዩ። በህንፃው ፊት ለፊት ያሉ ክፍሎችን ላለመከራየት ይሞክሩ።

የፍተሻ ኬላዎች

በተለይ ህዝባዊ አመፅ እና ወታደራዊ እንቅስቃሴዎች ባሉባቸው አካባቢዎች በወታደሮች፣ በፖሊስ ኃይሎች እና በአካባቢው ሚሊሻዎች የሚካሄዱ የፍተሻ ጣቢያዎችን በኢትዮጵያ አውራ ጎዳናዎች እና መንገዶች ላይ ማየት የተለመደ ክስተት ሊሆን ይችላል።

መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ተሽከርካሪዎች እና ሰራተኞቻቸው ከቅርብ ጊዜ ወዲህ በኬላዎች እና በተዘጉ መንገዶች ላይ የጥቃት ዓላማ ሆነዋል። በዚህ ረገድ፣ ትግራይ ወስጥ [ኤም.ኤስ.ኤፍ](#) ሰራተኞች ላይ፣ በቤኒሻንጉል ጉሙዝ ደግሞ፣ በአየርላንድ የእርዳታ ኤጀንሲ ([GoAL](#)) ሰራተኞች ላይ የደርሰው ተጠቃሽ ነው። በተጨማሪም፣ ሲኤንኤን [በቅርቡ እንደዘገበው](#)፣ ከኢትዮጵያ ጦር ፈቃድ ያገኘ የጋዜጠኞች ቡድን ወደ ትግራይ እንዳንድ አካባቢዎች እንዳይገባ በኤርትራ ወታደሮች ተከልክሏል።

አጠቃላይ ደህንነት

- በመንገደዎት ላይ ሊያጋጥሙዎ የሚችሉ የታወቁና ህጋዊ ኬላዎችን እስቀድመው ለየተው ይወቁ።
- የሚያምናቸውን የእከባቢውን ጋዜጠኞችና ሌሎች የሚያውቋቸውን ሰዎች በመጠየቅ እራሴላዊ ያልሆኑ የፍተሻ ኬላዎች የት ቦታ እንደሚገኙ ለማወቅ ይሞክሩ። የሚቻል ከሆነ፣ በዚያ መስመር እንዳያልፉ እድርገው ጉዞዎትን ያቅዱ።
- የአደጋው መጠን ሊጨምር ይችላል ተብሎ በሚታሰብበት ሰዓት፣ በተለይም ከጨለመ በኋላ፣ እራሴላዊ ያልሆኑ የፍተሻ ኬላዎች ችግር ሊፈጥሩ እንደሚችሉ በሚታመንባቸው መስመሮች ከማሽከርከር ይቆጠቡ።

ምርጥ ተሞክሮዎች

- ከፍተኛ ጣቢያ ሲደርሱ፣ ፍጥነትዎን ይቀንሱ፤ ዳር ለመያዝ ሲፈልጉ ምልክት ያሳዩ፤ ጨለማ ከሆነ፣ ደብዛዛ የፊት መብራቶችን ይጠቀሙ፤ በታዘዙበት ቦታ ላይ ያቁሙ።
- ሁል ጊዜም እጆችዎ በግልጽ እንዲታዩ ያድርጉ፤ ጨለማ ከሆነም የመኪናዎን የውስጥ መብራት ያብሩ።
- እንዲከፍቱ እስኪጠየቁ ድረስ መስኮቶችዎን ዝግ እድርገው ይቆዩ።
- እንደ ሞባይል ስልኮች ያሉ ማናቸውንም መሣሪያዎች አይጠቀሙ።
- እንደ ላፕቶፖች እና ካሜራዎች ያሉ መሣሪያዎችን ከዕይታ ያርቁ። ከተጠየቁ በተሽከርካሪው ውስጥ እንደያዟቸው ያስረዱ።
- የጉዞ እና የተሽከርካሪ ሰነዶችን (ለምሳሌ፣ ፓስፖርት፣ የመንጃ ፈቃድ፣ የተሽከርካሪ ኢንሹራንስ ፖሊሲ) ከእጄዎ አይለዩ።
- የፀሐይ መነፅር እና ኮፍያ የሚያደርጉ ከሆነ፣ የፍተሻ ኬላው ጋ ሲደርሱ ያውልቁ።
- ረጋ ያበሉ፤ የሚያነጋግሩትን ሰው እይን እይኑን ይመልከቱ፤ በራስ መተማመንዎን ያሳዩ፤ ሁሌም በቀናነት ያናግሩ፤ መመሪያዎችን በትክክል ይተግብሩ፤ ሁሌም ትሁትና ጨዋ ይሁኑ።

ሊያስዎግዷቸው የሚገቡ፤

- በከፊተኛ ፍጥነት ማሽከርከር፣ መኪናዎን ወዲያና ወዲህ ማጠማዘዝ ወይም ከዋናው መንገድ ታጥፎ ለማሽከርከር መሞከር፤
- መጫወት ወይም ግለሰቦች የሀየለኝነት ስሜት ማሳየት፤
- ሰዎችን በሚያነጋግሩበት ጊዜ ጄርባዎን መስጠት፤
- ለጠብ ሊዳርግ የሚችል አካላዊ እንቅስቃሴ ማሳየት (ለምሳሌ፣ በጣት መጠቆም ወይም እጅጌን መሰብሰብ)።

አካላዊ ደህንነት፤ ከምርጫ ጋር በተያያዘ ከሚነሱ የተቃውሞ ቦታዎች ረፖርት ማድረግ/መዘገብ

በአስር ሺዎች የሚቆጠሩ የገዢው ፓርቲ ደጋፊዎች፣ ግንቦት 17 ቀን፣ 2002 ዓ.ም. አዲስ አበባ፣ ኢትዮጵያ ውስጥ የሀገር አቀፋዊ የምርጫ ድል ሲያከብሩ። (ኤ.ፒ/አኒታ ፓዎል)

በ1997ቱ የኢትዮጵያ ምርጫ [እንደታየው](#) ሁሉ፣ ሕዝባዊ ሰልፎች በማንኛውም የምርጫ ዑደት ወቅት ሊከሰቱ እና በፍጥነት/በድንገት ወደሚዘገንን ሁኔታ ሊለወጡ ይችላሉ። እንዲህ ዓይነቱን ተቃውሞ የሚዘገቡ የመገናኛ ብዙሃን ሠራተኞች ለተለያዩ አደጋዎች ሊጋለጡ ይችላሉ። ይኸም የሚሆነው፣ በተቃውሞ ሰልፊኞች፣ በፀረ-ተቃዋሚው ሰልፊኞች እና ሰልፊኞችን ለመበተን [ጥይት በመተኮስ](#) እና [አስለቃሽ ጭብ](#) በመጠቀም በየሚታወቁ በፀጥታ ኃይሎች መካከል በሚነሳ ብጥ-ብጥ የተነሳ ነው። እንደ ትግራይ ባሉ የግጭት ቀጠናዎች፣ [ቀላል መሳሪያዎች](#) ጥቅም ላይ አይውሉም ማለት አይቻልም።

አደጋውን ለመቀነስ ይቻል ዘንድ የሚዲያ ሰራተኞች የሚከተሉትን የደህንነት ምክሮች ማጤን ይገባቸዋል፤

ማቀድ

- ለሪፖርትዎት የሚያስፈልጉዎትን ቁሳቁሶች ይለዩ። የማይጠቀሙባቸውን ቁሳቁሶች ይዞ ተቃውሞ ባለበት አካባቢ መዘዋወር ለጉዳት የመዳረግን እድል ይጨምራል።
- ኃይለኛ ብጥ-ብጥ የሚጠበቅ ከሆነ፣ እንደስጋቱ መጠን፣ የመከላከያ መንጽሮች፣ የደህንነት የራስ ቆቦች ፣ የአስለቃሽ ጋዝ መተንፈሻዎች እና የመከላከያ የሰውነት አልባሳትን መጠቀምን ማሰብ ተገቢ ነው። ለበለጠ መረጃ፣ የሲፒጂን ራስን ለመከላከል የሚረዱ የተለያዩ ቁሳቁሶችን አጠቃቀም [መመሪያ](#) (እንግሊዝኛ ብቻ) ይመልከቱ።
- የአጎራባች አካባቢውን ካርታ በማጥናት፣ የቦታውን አቀማመጥ በተመለከተ የቅድሚያ ጥናት ያካሂዱ። ማምለጥ ቢያስፈልግዎት ከቦታው ሊያስወጡ የሚያስችሉ መንገዶችንና ለማምለጥ የማያስችሉዎትን ዝግ መንገዶች ይለዩ። ከሌሎች ጋር የሚሰሩ ከሆነም የአደጋ ጊዜ መሰብሰቢያ ቦታዎችን እንዲሁ ለይተው ይወቁ።

- ግለሰቦች በተቃውሞ ሥፍራዎች ላይ ብቻቸውን እንዲሠሩ አይጠበቅባቸውም። ከሥራ ባልደረገው ጋር ለመስራት በመሞከር፣ ከተቆጣጣሪዎ፣ ከቤተሰብ ወይም ከጓደኞች ጋር የስራ ስምረት ሥነ ሥርዓት ያዘጋጁ። ከጨለመ በኋላ መሥራት የበለጠ አደገኛ ስለሚሆን፣ ከተቻለ መወገድ ይኖርበታል። ለተጨማሪ መረጃ፣ እባክዎ ለብቻቸው ለሚዘገቡ ጋዜጠኞች የተዘጋጀውን [የሲ.ፒ.ጀን ምክር](#) ይመልከቱ።

አለባበስ እና መሣሪያዎች

- የውትድርና መልክ ያላቸውን መለዮዎችን፣ ለቀቅ ያሉ ልብሶችን፣ የፖለቲካ መሬ.ክሮችን፣ የሚዲያ መለዮዎችን እና ያሉ ተቀጣጣይ ልብሶችን (ለምሳሌ፣ ናይላን) አይልበሱ/አያድርጉ።
- ጠንካራ ሰል፣ ማሰሪያ እና በተወሰነ መልኩ የቁርጭም ጭሚት ድጋፍ ያላቸውን ጠንካራ ጫማዎችን ያድርጉ።
- ጠጉርዎ ረጅም ከሆነ ወደላይ ይጠቅልሉት ወይም በልብስ ውስጥ ሊገባ በሚችል መልኩ ይጎንጉኑት። ይህን ማድረግ፣ ግለሰቦች ከኋላ እንዳይጎትቱት ይከላከልልዎታል። በአንገትዎ ላይ ሰንሰለቶችን፣ ክሮችን/ማተቦችን ወይም ጌጣጌጦችን ከማድረግ ይቆጠቡ።
- አጠቃቀሙን ካወቁበት፣ የህክምና ኪት ይያዙ፤ የሞባይል ስልክዎ ባትሪም ሙሉ እንደሆነ ያረጋግጡ። ይህን ማድረግ ካልቻሉ፣ ተንቀሳቃሽ የኃይል ባንክ እና የስልክዎን ቻርጂር ይያዙ።
- በተቻለ መጠን የተወሰኑ መሳሪያዎችን ብቻ ይዘው ይሂዱ፤ ይህን ማድረግ በቅልጥፍና እንዲንቀሳቀሱና እና በፍጥነት መጓዝ ሲያዝፈልገዎትም ሽክም እንዳይበዛብዎ ይረደወታል።
- የሚይዟቸውን ውድ ዕቃዎች መጠን ይገደቡ። መኪናዎን ስበረው ሊዎስዱበዎት ስለሚችሉ ማንኛውንም መሳሪያ አይተዉ። ጨለምለም ሲል፣ የአደጋው መጠን እየጨመረ እንደሚሄድ ልብ ይበሉ።

ጥቅምት 13፣ 2012 ዓ.ም. አዲስ አበባ፣ ኢትዮጵያ ውስጥ የአንድ ቡድን አባላት፣ ጃዋር መሃመድ ከተባሉ የተቃዋሚ ፓርቲ መሪ ቤት ፊት ለፊት መሬ.ክሮ በማሰማትና በመጮህ ድጋፋቸውን ሲገልጹ። (እ.ፕ/ መ.ሉ.ጌታ አየነ)

የቦታ አያያዝን እና የሁኔታዎች ግንዛቤ

- ያሉበትን ቦታ ከግምት ውስጥ በማስገባት ስለ ሁኔታዎች በቂ ግንዛቤ ይኑረውት። የሚቻል ከሆነ፣ የበለጠ ደህንነትዎን ሊያረጋግጥልዎ የሚይዩትን ስፍራ ያለ ስፍራ ይምረጡ።
- ከዘረፋ፣ ከጥፋትና ከእሳት ቃጠሎ ጋር ተያይዘው የሚመጡት አደጋዎችን (ለምሳሌ፣ የሚወድቁ ፍርስራሾችን፣ የመስተዋት ስብርባሪዎችን እና እሳትን) ግምት ውስጥ በማስገባት፣ ከህንፃዎች እና ከተሽከርካሪዎች በቂ ርቀትዎን በመጠበቅ ለመስራት በሚያመቸዎ ቦታ ይሁኑ።
- ህዝብ በብዛት ከተሰበሰበበት ቦታ በቅርብ ርቀት ሆነው የሚሰሩ ከሆነ፣ ዳር ዳሩን ይያዙ። ለማምለጥ አዳጋች በሆነ መልኩ ወደ መሃል አይግቡ። ሁሉም ጋዜጠኞች፣ ነገሮች በፍጥነት ወደ አደገኛ ሁኔታ ሊቀየሩ እንደሚችሉ መገንዘብና ተቃውሞ ሰልፍ አካባቢ ከልክ በላይ መቆየት እንደሌለባቸው ልብ ማለት ይገባቸዋል።
- ከህዝቡ እንቅስቃሴ ጋር በተያያዘ የባለስልጣናትን ስሜት እና ባህሪ ያለማቁረጥ ይከታተሉ፤ ያንብቡ። ፖሊስ ህዝቡ ዘንድ የመረበሽሥሜት ሲያይ (ወይም የዚህ ተቃራኒ ሲከስት) የበለጠ ጨካኝ ሊሆን ይችላል። የአድማ መበተኛ መለዎዎች የለበሱ ፖሊሶች በአካባቢው መታየት መጀመር ወይም የአድማ መበተኛ ጥይቶች ውርወራ ምልክቶች መታየት፣ የብጥብጥ መነሻ ጠቋሚዎች ናቸው። እንደዚህ አይነት ግልጽ ማስጠንቀቂያ ጠቋሚ ምልክቶች ሲያዩ፣ ቶሎ ብለው ደህንነቱ ወደተጠበቀ ቦታ ይሂዱ፤ ወይም ደግሞ፣ በፍጥነት አካባቢውን ለቀው ለመሄድ የሚያስችለዎትን እቅድ ያውጡ።
- በአጠቃላይ፣ የፎቶግራፍ ጋዜጠኞች ድርጊቶች በሚከታተሉበት አፍላ ቦታ ስለሚገኙ፣ ለአደጋ የተጋለጡ ናቸው። የፎቶ ጋዜጠኛ ከሆኑ፣ ከጀርባዎ ሆኖ ሁኔታዎን የሚከታተል ሰው ሊያዘጋጁ ይገባል። ስራዎን እየሰሩ አሁንም አሁንም (በየጥቂት ሴኮንዶች) ከጀርባዎ የሚሆነውን ይቃኙ። የካሚራዎን ማንገቻ አንገተዎ ውስጥ በማንጠልጠል ፎቶግራፍ ከማንሳት ይቆጠቡ። ያንን ባለማደርግ፣ በገዛ ማንገቻዎ ከመታነቅና ወደ መሬት ተሳትቶ ከመውደቅ እራስዎን ሊታደጉ ይችላሉ። ብዙውን ጊዜ፣ የፎቶ ጋዜጠኞች ስራቸውን ከርቀት ለመሥራት አልታደሉም፤ ስለሆነም፣ የሚፈልጉትን ፎቶ ቶሎ እንስተው ቦታውን በመልቀቅ፣ የሚያጠፉትን ጊዜ መቀነስ ይኖርባቸዋል።
- ለሕክምና ዕርዳታ የሚያገኙበትን በጣም ቅርብ ቦታ ለይተው ይውቁ።

የአስለቃሽ ጋዝን መቋቋም

የአስለቃሽ ጋዝ ጥቃት ማስጠንቀቂያ፣ ማሳል፣ መትፋት፣ ማልቀስ እና መተንፈስን የሚገታ ንፍጥ እንዲፈጠር ሊያደርግ ይችላል። እንደገና ጊዜ፣ በአስለቃሽ ጋዝ የተጠቁ ግለሰቦች፣ ሊያስታውሱ እና መተንፈስም ሊያቅታቸው ይችላል። እንደነዚህ አይነት ምልክቶች፣ የሚዲያ ሰራተኞችን፣ በአየር ወለድ የሻይረስ ጡብታዎች እማካይነት ለሚመጣ ለኮርኦቫይረስ በሽታ እስከ መጋለጥ ሊያደርሳቸው ይችላል። [በክብር-19 ተጋላጭ ምድብ](#) ውስጥ በተዘረዘሩ እንደ አስም ባሉ የመተንፈሻ አካላት ችግር የሚወቃዩ ግለሰቦች፣ ህዝባዊ ሁኔታዎችን ከመዘገብ ሊቆጠቡ ይገባል። የዚህ አይነት ችግር ያለባቸው የሚዲያ ሰራተኞች፣ የአስለቃሽ ጭስን የመጠቀም አዝማሚያንም ሲያዩ፣ ተቃውሟቸውን ማሰማት አለባቸው።

በተጨማሪም፣ [በኢ.ፕ.አር \(NPR\) እንደተገለጸው](#) እና መረጃዎች እንደሚያመለክቱት፣ አስለቃሽ ጭስ፣ ግለሰቦችን፣ እንደ ኮርኦቫይረስ ላሉ በሽታ አምጪ ተህዋሲያን ይበልጥ ተጋላጭ ሊያደርግ ይችላል።

የአስለቃሽ ጋዝ ተጋላጭነት ስለመቋቋም እና የሚያስከትሉትን የአስከፊ ውጤቶችን በተመለከተ ተጨማሪ መመሪያ ለማግኘት፣ እባክዎን የሲ.ፒ.ጄን የሲቪል ዲዛስትርያ ምክረ-ሀሳብ ይመልከቱ ([CPJ's civil disorder advisory](#)) ይመልከቱ።

አካላዊ ትንተና እና ጥቃት

በሮይተርስ ፎቶግራፍ አንሺ [ቲክሳ ነገረ](#) ላይ እንደተከሰተው የመገናኛ ብዙሃን ሰራተኞች በቦታው ላይ ሆነው በቀጥታ በሚዘግቡበት ጊዜ፣ በተቃዋሚዎችም ሆነ በፀጥታ ኃይሎች የአካል ጥቃት አደጋ ሊደርስባቸው እንደሚችል ከግምት ውስጥ ማስገባት አለባቸው። ጡብ አጫሪነት ሲገጥመዎት፣ የሚከተሉትን የደህንነት ምክሮችን ለመጠቀም ያስቡ፤

- ወደ ተሰበሰበ ህዝብ መሃል ከመግባትዎ በፊት የተቃውሞ ሰልፈኞቹ በጋዜጠኞች ላይ ያላቸውን ስሜት ይገምግሙ። ጥቃት ሊያደርሱብዎ የሚችሉ ሰዎችን በንቃት ይከታተሉ። በህዝቡ ዘንድ የነውጠኝነት አዝማሚያ ካስተዋሉ፣ በተቻለ ፍጥነት እስጊ ወዳልሆነ ስፍራ ያፈግፍጉ።
- ጡብ አጫሪዎችን ለይቶ ለማዎቅ የአካል እንቅስቃሴያቸውን ያስተውሉ፤ የራስዎን አካላዊ ቋንቋ በመጠቀም ሁኔታውን ለማረጋገጥ ይሞክሩ።
- የጡብ አጫሪውን ሰው አይን አይኑን በማየት፣ እጆችዎን ባለማጣመር እና በተረጋጋ መንፈስ መናገሪያ ይቀጥሉ።
- ሊያጠቃዎት ከሚያስብ ሰው አንድ እርምጃ ያህል ርቀትን ይጠብቁ። ይዘው ሊያጠቁም ቢሞክሩ፣ ጉልበት ሳያሳዩ ወደኋላ በማፈግፈግ እራስዎን ያስለቅቁ። እማይፈናፍን ጥግ ካስያዙዎትና አደጋ ላይ ከሆኑ፣ ይጩሁ።
- ጠቡ እየከረረ የሚመጣ ከሆነ፣ እጆችዎን ነፃ አድርገው ጭንቅላትዎን እየተከላከሉ እና ላለመውደቅ እየተጠነቀቁ በአጫጭር እርምጃዎች ይራመዱ። በቡድን የሚንቀሳቀሱ ከሆነ፣ አብረዎት ካሉት ሰዎች ጋር ሳይነጣጣሉ እጅ ለእጅ ይያያዙ።
- ጡብ-አጫሪናትን መሰናገድ ወሳኝ የጋዜጠኝነት ሥራ የሚሆንበት ጊዜ ቢኖርም፣ ሁኔታውን በማጤን ለደህንነታዎ ቅድሚያ ይስጡ። ጡብ-አጫሪ የሆኑ ግለሰቦችን ፎቶግራፍ ማንሳት ሁኔታውን ይበልጥ ሊያባብሰው እንደሚችል ልብ ይበሉ።
- ሰዎች ሰብስቦ ብለው ሊያጠቁዎ ከመጡ፣ የሚጠቁዎትን ነገር ያስረክቧቸው። ማንኛውም መሳሪያም ሆነ ገንዘብ ከህይወትዎ የበለጠ ዋጋ የለውም።

አካላዊ ደህንነት፣ ከነውጠኛ ማህበረሰብ መሀል ሆኖ ረጋገጥ ማድረግ

በምርጫ ዑደት ወቅት፣ የመገናኛ ብዙሃን ሠራተኞች ለሚዲያ ሰዎች፣ ከሙያው ውጭ ለሆኑ ሰዎች ወይም ደግሞ ለሚዲያ የጠላትነት ስሜት ባላቸው አካባቢዎች ወይም ማህበረሰቦች መሃል ሆነው መስራት ሊጠበቅባቸው ይችላል። የዚህ አይነት ስሜት ሊፈጠር የሚችለው፣ አንድ ማህበረሰብ የተሰማራባቸው ህገ-ወጥ እንቅስቃሴዎች (ለምሳሌ የጦር መሳሪያ ወይም የሰዎች ዝውውር) ለመደበቅ በሚፈልግበት ጊዜ ነው። ስለሆነም፣ እንደዚህ አይነት ማህበረሰቦች፣ ጋዜጠኞችን ሊያጋልጡን ይችላሉ በሚል ፍርሃት፣ እንደ ስጋት ሊመለከቷቸው ይችላሉ። አንዳንዶቹ ደግሞ፣ ሚዲያው በትክክል አይወክለንም የሚል ስሜት አላቸው፤ በአሉታዊ መልክ ነው ስለእኛ የሚዘገበው ብለው የሚያምኑ ወግኖችም አሉ።

አደጋዎችን መቀነስ ማስቻል

- በኢትዮጵያ ውስጥ አንዳንድ ማህበረሰቦች (ለምሳሌ፣ የተወሰኑ የአሞ የስምጥ ሸለቆ ክፍሎች፣ ራቅ ያሉ የአፋር እና የሶማሌ ክልል አካባቢዎች) የራሳቸው የአካባቢ ህጎች እና ሚሊሻዎች እንዲሆኑባቸው ልብ ይበሉ። በእንደዚህ ዓይነት ቦታዎች ላይ የሚሰሩ ከሆነ፣ በአካባቢው ሊያጋጥመዎ የሚችልን ማንኛውንም ችግር ለመከላከል፣ የአካባቢውን ህጎች፣ ልማዶች እና ደንቦችን በጥልቀት ማጥናት አለበት።
- ወደ እንደዚህ አይነት ማህበረሰቦች ለመዘገብ ከመሄድዎ በፊት፣ ህሌም ፈቃድ የግኙ፤ ያለእነእርሱ ግብዣ ወይም ስለማንነታዎ የሚመሰክርልዎት ሰው በሌለበት ሁኔታ ለመዘገብ መሄድ ችግር

ሊያመጣበቃት እንደሚችል ይገንዘቡ። ስለ ማህበረሰቡ እና ስለ አመለካከቱ አስቀድመው በማጥናት፣ ለመገናኛ ብዙሃን ዘጋገባዎች ምን ዓይነት ምላሽ ሊሰጡ እንደሚችሉ ያረጋግጡ። አስፈላጊ ከሆነ፣ እራስዎን ዝቅ አድረገው ይቅረቡ።

- በ 2010 ዓ.ም፣ በምዕራብ ጎጃም ዞን በአማራ ክልል ውስጥ በተመራማሪዎች ላይ በደረሰው [የግድያ ጥቃት](#) እንደታየው፣ በህብረተሰቡ ውስጥ እየተዛመተ ያለ የሃሰት መረጃ ወደ ጠላትነትን ስሜት አምርቶ አስከፊ ጥቃት/የጅምላ ሊያስከትል እንደሚችል ልብ ይሏል።
- አብሮታ በመሆን ስራዎን በማስተባበር ሊያግዘው የሚችል ጎብኪ ያካባቢ ተውላጂ፣ የማህበረሰብ መሪ፣ በማህበሩ ዘንድ የተከበረ ሰው መቅጠር ብልህነት ነው። ድንገተኛ ሁኔታ ቢፈጠር፣ ሊረዳዎ የሚችል ተጽዕኖ መፍጠር የሚችል አካል ለይተው ይወቁ።
- በማህበረሰቡ ውስጥ የአልኮል ወይም የአደንዛዥ ዕዕ ያለቅጥ አጠቃቀም ካለ ወይም በከፍተኛ ደረጃ የተነሳሩ ወንጀል ካለ፣ የማይጠበቁ አደጋዎች የመፈጠራቸው እድል እየጨመረ እንደሚሄድ ይገንዘቡ።
- በተለይ እንደ ማህበረሰብ በጣም በአስጊ ሁኔታ ያለ ከሆነ፣ የሰውነት መከላከያ ጭምብሎች መልበስን ያስቡ።
- በተቻለ መጠን፣ በቡድን ሆነው ወይም ትክ አዘጋጅተው ወደ ስራ ይሰማሩ። እንደ አደጋው አስጊነት መጠን የሚተካዎት ሰው አስፈላጊ ከሆነ ምላሽ ለመስጠት እንዲችል በአቅራቢያዎ በሚገኝ ደህንነቱ በተጠበቀ ቦታ (ለምሳሌ ነጻጅ ማደያ) ውስጥ ሊቆይ ይችላል።
- የአካባቢውን መልካ ምድራዊ አቀማመጥ ታሳቢ ያደረገ የስራ እቅድ ያውጡ። ሊከሰት የሚችለው አደጋ ከፍተኛ ነው ብለው ካመኑ፣ የደህንነት ድጋፍ የሚያገኙበትን መንገድ ግምት ውስጥ ያስገቡ። በሥራዎ ላይ ትኩረት በሚያደርጉበት ጊዜ፣ እርስዎንና መሣሪያዎን ለመጠበቅ የቀጠሩት ያካባቢው ነዋሪ የስጋቱን ሁኔታ ሊከታተልለዎ ይችላል።
  - ተሽከርካሪዎን ወደ ማምለጫ አቅጣጫ አዙረው ያቁሙ፤ ከተቻለም፣ አሽከርካሪዎ ሁሌም በተጠንቀቅ ዝግጁ ይጠብቁዎት።
  - ከአሽከርካሪው ርቀው መሥራት ካለብዎ፣ እንዴት ወደዚያ መመለስ እንደሚችሉ ይወቁ። መንገዱን ለመለየት የሚረዱ ምልክቶችን ልብ ይበሉ፤ ለባልደረቦቻቸው ይንገሩ።
  - ድንገተኛ አደጋ ቢገጥመዎ ሕክምና ለማግኘት ወዴት መሄድ እንዳለበዎት ለይተው ይወቁ። የመውጫ ስልትም ይኑርዎ።
- እንደን ግለሰብ በቪዲዮ ከመቅረጽ ወይም ፎቶግራፍ ከማንሳትዎ በፊት ሁል ጊዜ ፈቃዱን ይጠይቁ። ሁልጊዜም የግለሰቦችን እምነቶቻቸውን እና ስጋቶቻቸውን ያክብሩ።
- በምሽት፣ ማለትም የአደጋው መጠን በከፍተኛ ፍጥነት ሊጨምር በሚችልበት ጊዜ ላይ ነውጠኛ ማህበረሰብ ውስጥ ከመስራት ይቆጠቡ።
- በቦታው ካስፈላጊው ጊዜ በላይ አይቆዩ። የሚፈልጉትን የመረጃ ይዘት ካገኙ፣ በፍጥነት ይውጡ። ስምምነት የተደረሰበት ቁርጥ ያለ የመውጫ ያለቅድ አስቀድሞ ማዘጋጀት፣ በተባለው ጊዜ ለመውጣት ያግዛል። አንዱ የቡድንዎ አባል ምሽት እየተሰማው ካልሆነ፣ በውይይት ጊዜዎን አያባክኑ፤ ዝም በለው ፈጥነው ይውጡ።
- ለቦታው የሚስማማ፣ አክብሮት የተመላበት፣ የሚዲያ ኩባንያ መለያ የሌለው ልብስ ይልበሱ። አስፈላጊ ከሆነም ከመሳሪያዎቻቸውና ከተሽከርካሪዎቻቸው ላይ የሚዲያ መለያ ሎጎዎችን ያንሱ።
- የሚይዟቸውን ውድ ዕቃዎችና የገንዘብ ብዛት ይመጥኑ። ሌቦች እርስዎን ለማጥቃት እና መሣሪያዎቻችን ለመቀማት አልመዋል? ከሆነ የሚፈልጉትን ሁሉ ያስረክቧቸው። ማንኛውም መሳሪያ፣ ከህይወትዎ የሚስተካከል ዋጋ የለውም።
- አጠቃቀሙን ካወቁበት፣ የህክምና ኪት ይዘው ይሂዱ።
- ዘገባዎን ከማሰራጨት/ ከማተመዎ በፊት ወደዚህ ቦታ ሊመለሱ እንደሚችሉ አይርሱ። የሰሩት ዘገባ ወደቦታው በሚመለሱበት ጊዜ ተቀባይነት እንደማያሰጥዎ ያረጋግጡ።

አካላዊ ደህንነት፤ ኮቪድ-19ን ከግምት ውስጥ ማስገባት

የምርጫ ዝግጅቶች እና ተዛማጅ የተቃውሞ ሰልፎች ላይ ከፍተኛ የህዝብ ብዛት መኖሩ የተለመደ ነው፤ በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ፣ አካላዊ ርቀትን መጠበቅ ደግሞ በጣም ፈታኝ ነው። የህብረተሰቡ አባላት የፊት

መሸፈኛ ጭምብል ላይለብሱ ይችላሉ። የሚዲያ ሰራተኞችም ከሌሎች ጋዜጠኞች ጋር በትንሽ ስፍራ ተፋፍገው መስራት ሊኖርባቸው ይችላል። እንዲህ ዓይነቱ መተፋፍግ፣ ጋዜጠኞችን ለቫይረሱ ጠብቃዎች ሊያጋልጣቸው ይችላል። ከዚህም በላይ፣ ነውጠኛ ሆኑ የማህበርሰቡ አባላት ሊሰደቧቸው፣ የአካላዊ ጥቃት ሊደርስባቸው እና እላያቸውም ላይ ሊስሉባቸውና ሊያነጥሱባቸው ይችላሉ።

የሚጮሁ ወይም የሚዘምሩ ሰዎች የቫይረሱን ጠብቃዎች ሊያዘምቱ እንደሚችሉ ልብ ይበሉ፤ ይህም፣

የመገናኛ ብዙሃን ሠራተኞች ለኮሮናቫይረስ በሽታ የመጋለጣቸውን ደረጃ ከፍ ያደርገዋል።

- እርስዎ እንዳያደረጉት የማይፈለጉ አካባቢዎችን ለመከላከል፣ ባለሥልጣናት፣ የኮቪድ-19 ገደቦች እና የሰነድ እላፊ እገዳዎችን እንደ ሰብስቦ ሊጠቀሙባቸው እንደሚችሉ ይወቁ።
- በሚዘገቡበት ቦታ ላይ ምን ዓይነት የኮቪድ-19 ገደቦች እንደተጣሉ ሁልጊዜም ጥናት ያካሂዱ። ገደቦች እንደየአካባቢው እና እንደየክልሉ ሊለያዩ ይችላሉ፤ ያለበቁ ወይም ያለምንም ማስጠንቀቂያ ሊለወጡም ይችላሉ። የኢትዮጵያ ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር በኮቪድ-19 ላይ በአገሪቱ ውስጥ ስላለው ሁኔታ [በድረ-ገፁ](#) እና [በማኅበራዊ ሚዲያ ቻናሎቹ](#) መረጃዎችን ያቀርባል። በተጨማሪም፣ የአፍሪካ ህብረት ተቋም የሆነው፣ የአፍሪካ የበሽታ ቁጥጥርና መከላከል ማዕከል ለኢትዮጵያም ጭምር የጉዞ ገደቦችን እና መስፈርቶችን የሚመለከት [መረጃ](#) ይሰጣል። በመንግስት ባለቤትነት የሚተዳደረው [የኢትዮጵያ አየር መንገድ](#) የሚያዋጣው መረጃም እንዲሁ ለተጓዣዎች፣ ለሌሎች አየር መንገዶች ተጓዣዎች ጭምር፣ ጠቃሚ ሊሆን ይችላል።
- የኢትዮጵያን ምርጫ ለመዘገብ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚጓዙ ከሆነ፣ የቅርብ ጊዜ የኮቪድ-19 ምርመራ ማስረጃ እንዲያቀርቡ ሊጠየቁ ይችላሉ፤ እንደ ደረሱም፣ እማግለያ ቦታ እንዲቆዩ ሊጠየቁ ይችላሉ። ሁልጊዜም፣ አስቀድመው፣ በቅርብ ሰለ ወጡ መስፈርቶች ያጣሩ።
- በማንኛውም በህዝብ የተጨናነቀ ሁኔታና የተቃዋሚ ሰልፍ፣ ደርጃውን የጠበቀ የፊትና ያፍንጫ መሸፈኛ ጭምብል (ማለትም ኤን95 /ኤፍ. ኤፍ. ፒ2 መደበኛ ወይም የተሻለ ደርጃ ያለው) ማድረግ ወሳኝ ነው። የፊት መሸፈኛዎችን ስለማድረግ የሚወጡ የአተገባበር [ጥብቅ መመሪያዎች](#) እንደየአካባቢው ሊለያዩ እንደሚችሉ ልብ ይበሉ።
- በስራ ላይ በሚቆዩበት ጊዜ፣ በተቻለ መጠን፣ [እጅዎን በደምብና ቶሎ ቶሎ መልጭ አድርገው ይታጠቡ](#)። ከታጠቡም በኋላ እጆቻችን በደንብ ያድርቁ። እጆቻችን መታጠብ የማይችሉበት ሁኔታ ሲያጋጥመዎት፣ ባለገልገል የጅ ሳኒታይዘሮች፣ ያጽዷቸው፤ ይሁን እንጂ፣ ይህ አማራጭ፣ እጅ መታጣብን በመደበኛነት ሊተካ እንደማይችል ልብ ይበሉ።
- ከስራ በኋላ፣ ሁሉም መሳሪያዎችዎ በደንብ መጽዳት አለባቸው።
- ወደ ቤተሰብ ከመግባትዎ በፊት፣ ልብሶቻችን እና ጫማዎቻችን በሙሉ መውለቅ አለባቸው፤ ከተቻለም፣ በሙቅ ውኃና እና በሳሙና ይታጠቡ።

ስለኮቪድ-19 ወረርሽኝ አዘጋጅብ ተጨማሪ ዝርዝር መመሪያ ለማግኘት፣ የሲፒጄን የኮቪድ-19 የደህንነት ማማከሪያ ([CPJ's COVID-19 safety advisory](#)) ([የአማርኛው ትርጉም](#)) ይመልከቱ።

ከዋና ከተማዋ አዲስ አበባ፣ በደቡብ ምስራቅ በምትገኝ አዳማ በተባለች ከተማ ውስጥ፣ ካሉብ አለማየሁ የተሰኘ የአንድ ሊንተርኔት ካፌ ባለቤት፣ ሚያዚያ 6፣ 2013 ዓ.ም ኮምፒውተር ሲነካካ። (ሌ. ሌ.ፍ. ፒ/ሶላን ኮፌ.)

የዲጂታል ደህንነት፤ ጠቅላላ ምርጥ ተሞክሮዎች

- የመስመር ላይ አካውንቶቻቸው ስለራሳቸው፣ ስለ ቤተሰቦቻቸው ስለ ምንጮቻቸው በርካታ መረጃዎችን ይዘዋል። 15 ወይም ከዚያ በላይ የይዘት የይለፍ ቃላትን በመጠቀምና፣ የሁለት-ደረጃ ማረጋገጫን (two-factor authentication ፣2FA) በማብራት የአካውንቶቻቸውን ደህንነት ያረጋግጡ። የአካውንቶቻቸውን ደህንነት ይበልጥ ለማረጋገጥ፣ አዘውትረው ምትክ ያስቀመጡ፤ ይዘቶቻቸውንም ያጥፉ። ይህን ማድረግ፣ እራስን ከመንታራዎች ለመታደግ ይረዳል። ።ይህን በማድረግ፣ አካውንቶቻቸውን ሌሎች መክፈት ቢችሉ እንኳ ሊያገኙ የሚችሉትን መጠን መቀነስ ይቻላል። የአካውንቶቻቸውን ደህንነት ይበልጥ ለመጠበቅ ያሚያስችለዎን መረጃ ለማግኘት፣ [የሲ.ፒ.ፂን የዲጂታል የደህንነት ኪት \(የአማርኛውን ትርጉም\)](#) ይመልከቱ።
- የመሣሪያዎቻቸውን ደህንነት ለመጠበቅና በውስጣቸው የያዟቸውን መረጃዎች ከጥቃት መታደግ እስራላጊ ነው። መሣሪያዎቻቸውን በይለፍ ቃል ወይም በፒን ይቆልፉ። ኦፕሬቲንግ ሲስተሙን፣ መተግበሪያዎቻቸውን እና መፈለጊያዎቻቸውን አዘውትረው ያዘምኑ። ይህን በማድረግ፣ መሣሪያዎቻቸውን ከተንኮል አዘል ዌር ይታደጉ። መረጃዎቻቸው እና ይዘቶቻቸው እንዳይጠፉ፣ ለመሣሪያዎቻቸው አዘውትረው ምትክ ያዘጋጁላቸው። ስለ መሣሪያ ደህንነት አጠባበቅ የበለጠ ለማወቅ፣ [የሲ.ፒ.ፂን የዲጂታል የደህንነት ኪት](#) ያንብቡ።
- ከሌሎች ጋር ደህንነቱ በተጠበቀ ሁኔታ ለመግባባት የትኞቹን መሣሪያዎች እንደሚጠቀሙ መረዳቱ እርስዎ እና ምንጮቻችሁን ለመጠበቅ ወሳኝ ሊሆን ይችላል። በሚቻልበት አጋጣሚ ሁሉ፣ እንደ ሲግናል ወይም ዋትስአፕ ያሉ ኮጬፍ-እስከ-ጬፍ የተመሰጠሩ የመልዕክት መላላኪያ መተግበሪያዎችን ይጠቀሙ። ጥሪዎችን፣ የድምፅ መልዕክቶችን፣ ሰነዶችን እና ፎቶዎችን ጨምሮ ሁሉም ይዘቶች በሚተላለፉበትም ወቅት ይሁን በሰርቨር ላይ በሚቀመጡበት ሰዓት የተመሰጠሩ ናቸው። [የሲ.ፒ.ፂ የዲጂታል ደህንነት ኪት](#)፣ ከሌሎች ጋር ደህንነቱ በተጠበቀ ሁኔታ እንዴት መግባባት እንደሚቻል ተጨማሪ መረጃ አለው ።

- በተንቀሳቃሽ ስልክም ሆነ በመደበኛ ስልክ በኩባንያዎ በኩል የሚመጣ ማንኛውም አጭር መልዕክት ወይም የስልክ ጥሪ ደህንነቱ ያልተጠበቀና ክትትልም ሊደረግበት እንደሚችል ይወቁ።
- የሚጎበኙባቸው ድር-ገጾች በእያንዳንዱ ዩ.አር.ኤል (<https://cpj.org>) መጀመሪያ ላይ የኢትዮጵያ ስልጠና (<https>) እና የቁልፍ ምልክት እንዳላቸው በማየት የተመሰጠሩ መሆናቸውን ያረጋግጡ። ይህን ማድረግ፣ በእርስዎ እና በገጹ መካከል ያለው ትራፊክ የተመሰጠረ መሆኑን ያረጋግጥልዎታል። እንዲሁም፣ የገጹን አፃፃፍ በመፈተሽ ድር-ገጹ እውነተኛ መሆኑን አለመሆኑን ያረጋግጡ።
- **ስፓይዌር** በኢትዮጵያ ጋዜጠኞች እና ተቃዋሚዎች ላይ ያነጣጠረ ጥቃት ለመፈጸም እንደሚሞላ ሲቲዝን ላብ ያደረገው ጥናት አመልክቷል። ይህንን ጥቃት በተሻለ መንገድ ለመከላከል፣ ጋዜጠኞች መሣሪያዎቻቸውን፣ መተግበሪያዎቻቸውን እና ብራውዘርዎቻቸውን በየጊዜው ማዘመን አለባቸው። ስፓይዌሮችን እንዴት መከላከል እንደሚቻል ተጨማሪ ዝርዝሮችን ለማግኘት ከዚህ በታች በፊሺንግ ላይ ያለውን ክፍል ያንብቡ።

የዲጂታል ደህንነት፤ መሳሪያዎቻችን ለፖለቲካዊ የድጋፍ ሰልፍ ማዘጋጀት

አንድን የድጋፍ ሰልፍ ከመዘገብ በፊት የመሳሪያዎን እና የመረጃዎን ደህንነት ለመጠበቅ እርምጃዎችን መውሰድ ሌሎች ስለ እርስዎ እና ስለ ምንጮችዎ መረጃ የማግኘት እድላቸውን ይቀንሳል።

ምርጥ ተሞክሮዎች

- የሞባይል ስልክዎ ሙሉ ቻርጅ እንዳለው ያረጋግጡ፤ ተንቀሳቃሽ የኃይል ባንክም ይዘው ይሂዱ።
- መሣሪያዎችዎን ያዘጋጁ። በእጅ ስልክዎ እና በላፕቶፕ ላይ ያለው መረጃ ምን እንደሆነ እና በምን መልኩ እርስዎንም ሆነ ሌሎችን ለአደጋ ሊያጋልጥ እንደሚችል ይወቁ። መሣሪያዎችዎ ቢሰረቁ፣ ቢወረሱ ወይም ቢሰበሩ ሌሎች እንዲያገኙባቸው ለማይፈልጓቸው መረጃዎች ምትክ ያስቀምጡ እና ያስወግዷቸው።
- መሣሪያዎችዎን በይለፍ ቃል ወይም በፒን በመቆለፍ ደህንነታቸውን ይጠብቁ። ይህን ማድረግ ግን ባለስልጣናት መሳሪያዎችዎን ከመክፈት ሊያግዳቸው እንደማይችል ልብ ይበሉ።
- በሁነቱ የማይጠቀሙባቸውን ማናቸውንም መተግበሪያዎች ከስልክዎ ዘግተው ያውጡ።
- ከሌሎች ጋር መረጃን ለመለዋወጥ እንደ ሲግናል እና ዋትስአፕ ያሉ ከመጨረሻ-እስከ-መጨረሻ ምስጢራ ያላቸውን መተግበሪያዎች በሚቻልበት ሁኔታ ሁሉ ይጠቀሙ። የስልክ ውይይቶች እና ኤስኤምኤስ በሕግ አስከባሪዎች ሊጠለፉ እንደሚችሉ ይወቁ።
- በመልዕክት መላኪያ መተግበሪያዎችዎ ውስጥ ምን ይዘት እንዳለ ይውቁና ይዘቱን በመደበኛነት ምትክ ለማዘጋጀት ለመሰረዝ የሚያስችለዎትን ሂደት ያዘጋጁ።
- በስልክዎ እና በመልዕክት መላኪያ መተግበሪያዎችዎ ውስጥ ያሉትን ዕውቂያዎች ይቆጣጠሩ። እርስዎን ወይም እነሱን አደጋ ላይ ሊጥሉ ይችላሉ የሚሏቸውን ሰዎች ዝርዝር መረጃዎች ያስወግዱ። እውቂያዎች በመተግበሪያዎች እና ክላውድ ውስጥ እንዲሁም በሲም ካርድ ላይ ተከማችተው እንደሚቆዩ ልብ ይበሉ።
- መሳሪያዎችዎን ከርቀት ለማጽዳት እንደሚችሉ አድርገው ያዘጋጁ። ምንአልባት ብያዝ ወይም ብታሰር እና በርቀት መሳሪያዎቹን ለማጽዳት ጊዜ አይኖርኝም የሚል ስጋት ካለዎት፣ በእንዲህ አይነት ሁኔታ ሃላፊነት ወስዶ ከርቀት ያጸዳልኛል ብለው ከሚያምኑት ሰው ጋር አስቅድመው መነጋገር ይኖርብዎታል። አንድ መሣሪያን ከርቀት ማጽዳት የሚቻለው ከበይነመረብ ጋር ወይም ከተንቀሳቃሽ ስልክ ዳታ ጋር ከተገናኘ ብቻ ነው። መሣሪያዎን ማጽዳት የበለጠ ተጠርጣሪ ሊያደርግዎት እንደሚችልም ልብ ይበሉ።
- ከእይታዎ ርቀው ቆይተው ከቀናት በኋላ ሊመለሱለዎት የሚችሉ መሳሪያዎችዎ፣ በስፓይዌር ተከለው ሊሆን ይችላል። እንደዚህ ባለ ጊዜ፣ ከተቻለ አዳዲስ መሣሪያዎችን ይግዙ። ይኸ የማይቻል ከሆነ ደግሞ፣ የስልክዎን የፋብሪካ ዳግም ማስጀመር ስራ (factory reset) ያከናውኑ፤ ይኸን ማድረግ ግን ስፓይዌሩን ሊያስወግደው እንደማይችል ልብ ይበሉ።

- ሂደቱን ለመዘገብ የግል ስልክዎን መውሰድ የሚያስጋዎ ከሆነ በምትኩ ረከስ ያለ ስልክ ገዝተው እሱኑ ይዘው ለመሄድ ያስቡ።
- መሣሪያዎችን ያመስጥሩ። ለተጨማሪ መረጃ፣ [የማመስጠርያ መሳሪያዎችን በተመለከት፣ የሲ.ፒ.ጂን መመሪያ \(CPJ's guide on encrypting devices\)](#) ይመልከቱ።
- አካውንቶችን በሁለት-ደረጃ ማረጋገጫ እና 15 ወይም ከዚያ በላይ ፊደላትን የያዙ ረጅምና ለይት ያሉ የይለፍ ቃላት በመጠቀም ደህንነታቸውን ይጠብቁ። ከባድ ማስተረከስ ይልቅ የይለፍ ኮድዎን በመሳሪያዎች ላይ ያድርጉ። [የአካውንቶችን ደህንነት ማስጠበቅን በተመለከተ የሲ.ፒ.ጂን መመሪያ \(CPJ's guide on securing accounts\)](#) ይመልከቱ።
- ለቀረጹት/ለሰነዱት ሁነት አዘውተረው ምትክ ያስቀምጡ። ይህን ማድረግ፣ መሣሪያዎችው ቢቀሙ ወይም ቢሰበሩ እንኳ መረጃዎን እንዳያጡ ያግዘዎታል።
- ሁነቱ እየተካሄደ እያለ ሁነቱን ትዊት ማደርግ ወይም በቀጥታ አየር ላይ ማሰራጨት ለከፍተኛ አካላዊ አደጋ ላይ ሊጥለዎት እንደሚችል ይወቁ።
- መሣሪያዎን ሊወስዱ፣ ሊሰብሩ ወይም ሊሰርቁ ከሚፈልጉ ሰዎች ይጠንቀቁ።

የዲጂታል ደህንነት፣ ለግንኙነት መቆረጥ መዘጋጀት

[በሲ.ፒ.ጂ እንደተሰነደው](#)፣ ኢትዮጵያ ውስጥ፣ በተለይም የፖለቲካ አለመረጋጋት በሚከሰትበት ወቅት፣ የኢንተርኔት የግንኙነት መቆረጫ የተለመዱ ናቸው። በሰኔ 2012፣ በሀገር አቀፍ ደረጃ፣ [ኢንተርኔት ተዘግቶ](#) ነበር፤ እንዲህ አይነት የግንኙነት መቆረጫ በየክልሉም የተለመዱ ናቸው። በህዳር 2012 ከተፈጠረው የትጥቅ ግጭት አንስቶ፣ የትግራይ ክልል የኢንተርኔት መቆረጥ አጋጥሟል ሲል [ሲ.ፒ.ጂ ሰንዲል](#)፣ የግንኙነት መቆረጥ ከጥቂት ሰዓታት እስከ ወራቶች ሊቆይ የሚችል ሲሆን፣ ሙሉ በሙሉ ወይም በከፊል መጥፋትን ሊያካትት ይችላል፤ በግንኙነቶች መቆረጥ ወቅት መሥራት ውስብስብ ሊሆን ቢችልም፣ ጋዜጠኞች እራሳቸውን ለዚህ ሁኔታ በማዘጋጀት፣ ሊወስዷቸው የሚችሏቸው እርምጃዎች አሉ

አጠቃላይ የዲጂታል ደህንነት ምክር

- የመሳሪያዎችን ደህንነት ይጠብቁ፤ በውስጣቸው የሚያስቀምጡትንም መረጃ መጠን ይገደቡ። ይህን ማድረግ፣ ግንኙነት በተቆረጠበት ሁኔታ ዘገባ ላይ እያሉ በቁጥጥር ስር ቢውሉ፣ እርስዎንም ሆነ ምንጮችን በተሻለ መልኩ ለመከላከል ይረዳዎታል።
- ከሌሎች ጋር ለመገናኘት/ ለመነጋገር ዳር እስከ ዳር የተመሰጠሩ የመልእክት መላላኪያ መተግበሪያዎችን ይጠቀሙ። ዳር እስከ ዳር ምስጢራ ማለት ጥሪዎችን ጨምሮ በመተግበሪያዎ በኩል የተላከው ይዘት የተመሰጠረ ስለሆነ መልክቱ በሚጓጓዝበጥ ውስጥ ጣልቃ መግባት አይቻልም ማለት ነው። ለዚህ አይነት ግንኙነት ሲገናል እና ዋትስአፕ በምሳሌነት የሚጠቀሱ መተግበሪያዎች ናቸው። የእነዚህ መተግበሪያ ባለቤቶች የመልዕክቶችን ይዘት ማወቅ ስለማይችሉ፣ በመንግስትም የመረጃ ስጦት ጥያቄ አይኖርባቸውም። እነዚህ አገልግሎቶች እንዲያጡ ታግደው ከሆነና መጠቀም ሳይችሉ ቀርተው፣ በቴሌኮሙኒኬሽን ኩባንያ በኩል የሚያልፉ አጫጫጭር ምልዕክቶች እና የስልክ ጥሪዎች ቢያስተላልፉ ሊጠለፉበዎ እንደሚችሉ ይወቁ።

ለግንኙነቶች መጥፋት/መቆረጥ መዘጋጀት

- የበይነመረብ ወይም የግንኙነቶች መዘጋት መቼ ሊከሰት እንደሚችል ይተንብዩ። በበይነመረብ ሊዘጋባቸው የሚችሉ ጊዜያት የሕዝባዊ አመጽን፣ የተቃውሞ ሰልፎችን እና የምርጫ ወቅቶችን ያካትታል። እንዳንድ የሀገሪቱ ክልሎች፣ ከሌሎቹ በበለጠ ለበይነመረብ ገደቦች የተጋለጡ ሊሆኑ ይችላሉ። ምንም እንኳን ከዚህ በፊት የኢትዮጵያ መንግስት [በሀገር አቀፍ ደረጃ ግንኙነትን የዘጋ](#) ቢሆንም፣ በቅርብ ጊዜ የተደረጉ መቆረጫ የታዩት [በትግራይ](#) እና [በምዕራብ ኦሮሚያ](#) እንደነበር መረጃዎች ያመለክታሉ።

- የበይነመረብ ግንኙነቶች ሙሉ በሙሉ ሊዘገቡ በሚችሉበት ወቅት ስለሚኖረው እቅድ ከዜና ክፍል እና ከሥራ ባልደረቦች ጋር ይነጋገሩ። የት እና መቼ በአካል እንደምትገናኙ ዝርዝር እቅድ ይኑረዎ። በበይነመረቡ ላይ ሳይጠቀሙ እንዴት መረጃዎችን ለእዘጋጅ በሰነድ ማስተላለፍ የሚያስችለዎን ዘዴ ይፍጠሩ። የመደበኛ የመስመር ስልክዎን አድራሻ ማጋራትም ያስቡ፤ ነገር ግን፣ መደበኛ የስልክ ጥሪዎች ደህንነታቸው የተጠበቀ ስልጠና ሚስጥራዊ ውይይቶችን መጠቀም እንደማያስችሉዎ ይገንዘቡ። የግንኙነት መቆረጥ ሊገጥሟቸው በሚችሉ ክልሎች ወይም አካባቢዎች ውስጥ ሊኖሩ እና ሊሠሩ የሚችሉ የሥራ ባልደረቦችን እንዴት መደገፍ እንዳለብዎ ያቅዱ።
- ግንኙነት ከመቆረጥ በፊት ሊያስፈልጉኝ ይችላሉ የሚሏቸውን በኢንተርኔት ላይ የሚገኙ ማናቸውንም ሰነዶች ወይም ይዘቶች ያትሙ።
- ግንኙነት በሚቆረጥበት ወቅት፣ መረጃዎችን ለማከማቸት ዩኤስቢ ድራይቭችን ወይም ሲዲዎችን በስረዎ ለሚሰሩ ሰዎች ያቅርቡ።

በበይነመረብ መዘጋት ወቅት፣ በበይነመረብን የማግኘት እድል ያላቸው እንደ ጤምባሲ ወይም ባንኮች ያሉ መስርዖቶች ውስጥ የሚሰሩ ሰዎችን ወይም አገልግሎቶችን ለየትው ይወቁ። በበይነመረብ ላይ ያለን መረጃ ሊያገኙልዎ ይችላሉ እንደሆነ አስቀድመው ያነጋግሩዎቸው።

ትክክለኛዎቹን መሳሪያዎች መምረጥ

የመስመር ላይ መሳሪያዎች እና አገልግሎቶች ለደህንነት ጥሰቶች የተጋለጡ ናቸው። ጋዜጠኞች፣ በተለይ እንደ የመልዕክት መላላኪያ መተግበሪያዎች ያሉ የግንኙነት መሳሪያዎችን በተመለከተ፣ የቅርብ ጊዜውን የዲጂታል ደህንነት መረጃ እንዲተገብሩ ይመከራሉ። የሚከተለው ምክር ግንቦት 2013 ጀምሮ የሚያገለግል ነው።

- በበይነመረብ በክፍል በሚዘጋበት ጊዜ፣ የታገዱ ጣቢያዎችን ለማግኘት እንዲረዱዎት የቪፒኤን አገልግሎቶችን ያውርዱ እና ያዋቅሩ። የበይነመረብ አገልግሎት አቅራቢዎች ቪፒኤንዎችን በተደጋጋሚ ያግዳሉ፤ ስለሆነም፣ በርካታ አማራጮች እንዲያዘጋጁ ይመከራል። ቪፒኤንን መጠቀም፣ በኢትዮጵያ ውስጥ ሕገወጥ አይደለም፤ ይሁን እንጂ፣ የአካባቢው ባለሥልጣናት ሕጉን በተለየ መንገድ በመተርጎም ቪፒኤን መጠቀምን ሊከለክሉ እንደሚችሉ ጋዜጠኞች መገንዘብ አለባቸው። በበይነመረብ ሙሉ በሙሉ በሚመዘጋት ወቅት ቪፒኤንን መጠቀም፣ ዋጋ የለውም።
- ከሌሎች ጋር ለመገናኘት ከአንድ በላይ አማራጮች ይኑረዎት። የተለያዩ የግንኙነት መተግበሪያዎችን ማውረድ እና ማዋቀር አንዱ ከታገደ ወደሌላው በቀላሉ ለመዘር ያስችለዎታል። ከተለያዩ መተግበሪያዎች ጋር ሊኖሩ ስለሚችሉ የደህንነት ተጋላጭነቶች ይወቁ። ለምሳሌ፣ አንዳንድ አገልግሎቶች፣ በራሳቸው በሙብራት ፋንታ፣ ምስጢራን ራስዎ እንዲያበሩ ሊፈልጉ ይችላሉ። በበይነመረብ መዘጋት ወቅት እ ይበልጥ ደህንነታቸው ባልተጠበቀ መንገዶች እንደ አጫጭጭር መልዕክት መላላኪያ መልዕክት ለመለዋውጥ ሊገደዱ ይችላሉ፤ ስለሆነም፣ ሚስጥራዊ መረጃዎችን እንዴት እንደሚያገሩ ልብ ይበሉ።
- ብሉቱዝ፣ ዋይፋይ ዳይሬክት እና ኒር ፊልድ ኮሙኒኬሽን (Near Field Communication) በመጠቀም እንዴት መረጃዎችን ማጋራት እንደሚችሉ ይወቁ። እነዚህ ዘዴዎችን በመጠቀም፣ ያለበይነመረብ ስልክዎን ከሌላው ሰው ስልክ ጋር በማጣመር መረጃን ለማስተላለፍ ያስችሉዎታል። እነዚህ መሳሪያዎች በመደበኛነት በስልክዎ የቅንብር ክፍል ውስጥ ሊገኙ ይችላሉ። የበይነመረብ መቆረጥ ከመከሰቱ በፊት አጠቃቀማቸውን ይለማሙ። እንዲሁም ሚስጥራዊ ፋይሎችን በማጋራት ረገድ ያላቸውን ውሱንነት ይገንዘቡ።
- እንደ **ብረያር (Briar)** ወይም **ብረጅፊይ (Bridgefy)** ያሉ የአቻ-ለ-አቻ መልዕክት መላላኪያ መሣሪያዎችን ያውርዱ እና ያዘጋጁ። ብረያር፣ በበይነመረብ፣ በዋይፋይ ቀጥታ እና በብሉቱዝ የሚሰሩ ኩዳር-እስኩዳር የተመሰጠረ የመልዕክት መተግበሪያ ነው። ብረጅፊይ ከብረያር ዝቅ ያሉ የደህንነት ማስጠበቂያ ባህሪያት ቢኖሩትም፣ በረጅም ርቀት ላይ የተሻለ ይሠራል።

- ሮሚንግ ወይም የሳተላይት ስልክ ባለው ዓለም አቀፍ ሲም ካርድ በይነመረብን ሊያገኙ ይችላሉ። እነዚህ አማራጮች ውድ ከመሆናቸውም በላይ የሳተላይት ስልኮችን ወደ ኢትዮጵያ አስመጥቶ ለመጠቀም፣ ጋዜጠኞች ከባለስልጣናት የቅድሚያ ፍቃድ ማግኘት ይጠበቅባቸዋል። በተለይ፣ የአካባቢ ቅኝትን (location tracking) የሚዘግቡ ከሆነ እነዚህን አገልግሎቶች መጠቀም ሊያስከትልብዎ የሚችሉትን የደህንነት አደጋ ይወቁ። የውጭ ጋዜጠኞች፣ የእጅ ስልኮቻቸውን ኢትዮጵያ ውስጥ የሚጠቀሙ ከሆነ መሳሪያቸው በመንግስት ባለቤትነት ከሚገኘው ኢትዮ ቴሌኮም (ኢ.ቲ.ሲ.) ጋር እንደሚገናኝ ማወቅ አለባቸው፤ ይህም ማለት፣ መንግስት የሚገኙበትን ስፍራ መከታተል ይችላል ማለት ነው።

በግንኙነት መጥፋት ወቅት

- በይነመረብ በተቋረጥብት ወቅት ሲዘገቡ፣ እንደ ሁኔታው፣ ለእስር ተጋላጭነት ሊጨምር ይችላል። ስለሆነም፣ መሣሪያዎቻችን እርስዎንም ሆነ ሌሎችን ለአደጋ ሊያጋልጡ የሚችሉ ሚስጥራዊ መረጃ እንዳልያዙ ያረጋግጡ።
- ልክ በሰአቱ ሪፖርት ማድረግ አስቸጋሪ ቢሆንብዎትም እንኳ፣ ምን እየተከናወነ እንዳለ መሰናድ ይችላሉ። መረጃን ለማከማቸት እና ለሥራ ባልደረቦችዎ እና ለዜና አዘጋጅቶ ለማስረከብ ዩኤስቢዎችን ወይም ሲዲዎችን ይጠቀሙ። ከተቻለ፣ መርጃዎቻችን ያመስጥሩ። በእነዚህ መሳሪያዎች ላይ መረጃ ባልተመሰጠረበት ሁኔታ በቁጥጥር ስር ከዋሉ፣ መርጃዎችን ባለስልጣናቱ ሊያገኙባቸው እንደሚችሉ ይወቁ።
- ብሉቴዝን፣ ዋይፋይ ዳይሬክትን ወይም ኤን.ሲ.ሲን በመጠቀም በመሣሪያዎች መካከል ፋይሎችን ያጋሩ (እነዚህ ነገሮች ብዙውን ጊዜ በመሣሪያው ቅንብሮች ስር ይገኛሉ)። በዚህ መንገድ መረጃን ማስተላለፍ ደህንነቱ የተጠበቀ አለመሆኑንም ይገንዘቡ፤ መሣሪያዎ በአቅራቢያ ካሉ የማይታወቁ መሣሪያዎች ጋር እንዳይገናኝ ለማስቻል የሚጠቀሙበትን ማንኛውም ነገር ተጠቅመው ሲጨርሱ ይዘጉት።
- እንደ ብሪር እና ብሪድሬ ያሉ የአቻ-ለ-አቻ የግንኙነት መተግበሪያዎችን ይጠቀሙ። ይሁንና እነሱን መጠቀም ሊያስከትላቸው ከሚችሉ የደህንነት አደጋዎችም ይጠንቀቁ።
- ግንኙነት በሚዘጋበት ጊዜ፣ ሚስጥራዊ መረጃ ለማግኘት እንደ አጫጫር መልዕክት መላኪያ ወይም የስልክ ጥሪዎች ያሉ ደህንነታቸው ያልተጠበቀ የግንኙነት ዘዴዎችን ከመጠቀም ለመቆጣጠር ይሞክሩ። እነዚህ የግንኙነት ዘዴዎች በመንግስት ባለቤትነት በሚተዳደረው የቴሌኮሙኒኬሽን አቅራቢ በኩል፣ በኢትዮጵያ መንግስት ሊጠለፉ ወይም ሊደርስባቸው ይችላሉ።
- የአንድሮይድ ስልክ ተጠቃሚዎች፣ ከበይነመረቡ ጋር ግንኙነት ሳያስፈልጋቸው መተግበሪያዎችን ለማውረድ [ኤፍ-ድሮይድን \(F-Droid\)](#) መጠቀም ይችላሉ። ለአንድሮይድ ሌላ አማራጭ መተግበሪያን ለመጫን የኤ.ፒ.ኤ ፋይልን መጠቀም ይበጃል። እነዚህ የመተግበሪያ ፋይሎች ከመተግበሪያ መደብር (store) ጋር ሳይገናኙ በመሣሪያዎች መካከል ሊጋሩ ይችላሉ፤ ይሁን እንጂ፣ የመተግበሪያ መደብር ማጣሪያ አይደረግባቸውም፤ ስለሆነም እነሱን ሲጠቀሙ ከሚያምኗቸው ሰዎች ብቻ ፋይሎችን ይቀበሉ።
- የታገዱ ገጾችን በስክሪን ሾት በማንሳት፣ ስለመዘጋታቸው ይሰንዱ። ይህንን ሰናድ፣ በአገርዎ ወይም በዓለም አቀፍ-ደረጃ ለሚንቀሳቀሱ የዲጂታል መብት ተሟጋች ድርጅቶች በሌላ ጊዜ ሊያጋሯቸው ይችላሉ። ይህን ማድረግ ግን ለአደጋ ሊያጋልጥዎ እንደሚችል ልብ ይበሉ።

ከግንኙነቶች መጥፋት በኋላ

- ስለ በየነመረብ መዘጋት ዝግጁት እየተደረገ ባለበት ሁኔታ፣ የትኛው ዘዴ እንደሠራ እና የትኛው እንዳልሠራ ከዜና ክፍልዎ ወይም ከሥራ ባልደረቦችዎ ጋር ይነጋገሩ።
- መሣሪያዎችዎን ይፈትሹ፤ ምትክ በማስቀመጥ ይዘተዎን ወደ ውጫዊ ማከማቻ ወይም ወደ ክላውድ ያስተላልፉ። በሚቻልበት ጊዜ ሁሉ፣ ደህንነቱ ይበልጥ የተጠበቀ እንዲሆን ለማድረግ መረጃዎን ያመስጥሩ።

የዲጂታል ደህንነት፤ እራስን ከማስገር (Phishing) ስለመከላከል

የማስገር ዘመቻዎች፣ በምርጫ ወቅት ሊጨምሩ ይችላሉ። እራስዎን ከተጠቃሚዎች ጋር ጋዜጠኞች እና የሚዲያ ተቋማት ከዚህ ቀደም የተራቀቁ የአስጋሪ የጥቃት ሰለባዎች ሆነው ቆይተዋል። ሲቲዝን ላብራቶሪ እና ግላዊነት ኢንተርናሽናል (Citizen Lab and Privacy International) እንደዘገበው፣ የዚህ አይነቱ ጥቃት፣ በየመሣሪያዎች ላይ እየተጨነቀ ላሉ [የንግድ ስፓይዌሮች](#) ምክንያት ሆኗል። ስለ ምርጫ፣ ዘመቻው የሚዘገቡ ጋዜጠኞች በኢሜል እና በመልዕክቶች የተላኩ ሰነዶች እና ሊንኮች ሲያጋጥሟቸው የተለየ ጥንቃቄ ሊያደርጉ ይገባል ። በዚህ ረገድ፣ ምርጥ ተሞክሮዎችን የያዙ ምክሮች ከዚህ በታች ተዘርዝረዋል።

አጠቃላይ ምርጥ ተሞክሮዎች

- በመልዕክቶች ወይም በኢሜል አማካኝነት የተላከለዎትን ሊንክ ተጠቅመው ፋይሎችን ከማወረድ ይልቅ፣ ሁሉም ግልጋሎቱን በሚሰጡ ድር-ገጾች የሚገኙ ሰፍትዌሮችን ያውርዱ።
- በጥድሬያ እንደ ነገር እንዲያደርጉ ከሚገፋፉ ውይንም ደግሞ ለማመን የሚያዳግቱ የሚያሳዩ የሚያሳዩ ላይ ነገር የሚሰጥዎ መስለው ከሚታዩ መልዕክቶች ይጠንቀቁ ፣ በተለይም አገናኙን ጠቅ ማድረግ ወይም ዓባሪን ማውረድ የሚያካትቱ ከሆነ።
- የመልዕክቱን እውነትኛነት ለማወቅ፣ የላኪውን አካውንትና የመልዕክቱን ዝርዝር ሁኔታ በደንብ ይራትሹ። በፊደል አጻጻፍ፣ በሰዎችው፣ በመልዕክቱ አቀማመጥ፣ ወይም ቃና የሚታዩ ትናንሽ ልዩነቶች አካውንቱ እንደተጭበረበረ ወይም እንደተጠለፈ ሊያመለክቱ ይችላሉ።
- በሞባይል ስልክ ከባንያዎ ወይም በተንቀሳቃሽ ስልክዎ በኩል የሚመጣ ማንኛውም አጭጭር መልዕክት ወይም የስልክ ጥሪ ደህንነቱ ያልተጠበቀ እና ክትትል የሚደረግበት ሊሆን እንደሚችል ያረጋግጡ።
- የደረሰዎት መልዕክት ከሚያውቁት ሰው የመጣ ቢመስልዎም እንኳን ሊንኮችን ከመጫነት በፊት በጥንቃቄ ያስቡ። የዩ.አር.ኤሌን(URL) ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ከርሰርዎን በሊንኩ ላይ እንዲያንዣብብ ያድርጉ።
- በኢሜል የሚቀበሉትን ማናቸውንም አባሪ አስቀድመው ይመልከቱ። ሰነዱን ካላወረዱ ማንኛውም ተንኮል አዘል-ዌር ባለበት ተይዞ እንዲቆይ ማድረግ ይቻላል። ጥርጣሬ ካለዎት ለላኪው ይደውሉና ይዘቱን በኢሜል ውስጥ ገልብጠው እንዲልኩለዎት ይጠይቁቸው።
- በወሬ ቡድኖች አማካኝነት በሚላኩ ሊንኮች ሰነዶች ላይ ይጠንቀቁ። በርካታ ቁጥር ያላቸው የወሬ ቡድኖች ዘንድ፣ ባልስጣናት ወይም ተሳታፊዎችን ለማጥመድ የፈለጉ ሌሎች ሰዎች ሰርገው ሊገቡ ይችላሉ
- መልዕክቶችን ለመገምገም/ለመፈተሽ የደስክቶፕን መተግበሪያዎች ይጠቀሙ። ትልቅ ስክሪኖችን መጠቀም የተቀበሉትን መልዕክት ምንነት ለማወቅ ይረዳውታል፤ እናም ብዙ ተግባራትን የመጠቀም እድለዎም ያነሰ ይሆናል።
- አጠራጣሪ ሊንኮች እና ሰነዶችን [ቫይረስ ቶታል](#) ላይ ይስቀሉ። ቫይረስ ቶታል ተንኮል አዘል ዌርን ለመለየት የሚያስችል አግልግሎት ነው፤ ይሁን እንጂ፣ ብዙ ጊዜ የሚታወቁትን ብቻ ለመቃኘት እንደሚያስችል መገንዘብም ተገቢ ነው።
- ራስ-ሰር ማዘመኛዎችን እንዲሰሩ በማድረግ በየመሣሪያዎችዎ ላይ ያሉ ሰፍትዌሮችን ሁሉ ወቅታዊ ያድርጉ። ይህንን በማድረግ፣ ደህንነትዎን የሚያደናቅፉ ተንኮል አዘል ዌሮችን የሚያስከትሉ የታወቁ ተጋላጭነቶችን ማስተካከል ይቻላል።
- ምርጫ በሚከናወንበት ጊዜ እና በሁከትና በብጥብጥ ወቅት ወይም ባልደረበቸዎና በአካባቢው ያሉ የሲቪል ማህበራት ጥቃት እንደደረሰባቸው ረፖርት ማድርጋቸውን ተከትሎ ሊከሰቱ የሚችሉ የፊሺንግ ሙከራዎችን በንቃት ይከታተሉ።

የዲጂታል ጥንቃቄ፤ የመስመር ላይ ጥቃት እና የተሳሳተ መረጃ ዘመጃዎች

በመርጫ ወቅት፣ በተለይ እዚጋገቡ መንግስትን በጣም በሚያጥላላ ወይም በጣም በሚደግፍ ሁኔታ ተቃኞቹ በሚሰራብት ጊዜ፣ በሲፒጂ እንደተሰነደው፣ በእነሱ ላይ ያነጣጠረ ጥቃትን ጨምሮ፣ ጋዜጠኞች የመስመር ላይ የትንኮሳ ሰለባ የመሆናቸው አጋጣሚ ከፍተኛ ነው። በመስመር ላይ፣ የገዢው ፓርቲ ደጋፊዎችም ሆነ ተቃዋሚዎች ንቁ ተሳታፊዎች ናቸው። ትግራይ ውስጥ ሆነው የሚዘገቡ ጋዜጠኞች የመስመር ላይ ጥቃት እና ሀሰታኛ መረጃን ታሰራጫላችሁ የሚል ክስ ሊግጥማቸው እንደሚቻል ልብ ሊሉ ይገባል። የዲጅታል መብት ኔትዎርክ ለአፍሪካ የተሰኘው ለትርፍ ያልተቋቋመ ድርጅት እንደዘገበው፣ ጥቃቶች፣ የተቀነባበሩ የትዊተር ዘመጃዎችን አቋቁመው በሚያጣጡፋ የመንግስት ተቃዋሚ የኢትዮጵያ ዲሞክራሲ ማህበረሰቦች ሊፈጸሙ ይችላሉ። ጋዜጠኞች እራሳቸውንና አካውንቶቻቸውን ከጥቃት በተሻለ ለመከላከል የሚያስችሏቸው የተለያዩ ዘዴዎች አሉ።

የጥቃትን ስጋት ለመቀነስ

- የጠቅላላ የምርጫ ተሞክሮ በሚለው ክፍል እንደተገልጸው፣ 15 ራደላትን ወይም ከዚያ በላይ የያዙ የይለፍ ቃላትን እና የይለፍ ቃል ማኔጅርን በመጠቀም፣ አካውንቶቻቸውን በ2ኢፍኤ ደህንነታቸውን ይጠብቁ። የይለፍ ቃላትን በድጋሚ አይጠቀሙ።
- የተለያዩ የመፈለጊያ ኢንጅናሽን (search engines) በመጠቀም ስመዎን ይፈልጉና ከህዝብ እይታ መውጣት አለባቸው የሚሏቸውን እርስዎን የሚመለከቱ መርጃዎች ያጥፉ።
- የማህበራዊ ሚዲያ አካውንቶቻችንን በሚገባ ያጤኑና ማንነቱን ሊያሳውቁብኝ የሚሏቸውን የግል መረጃዎች ያስወግዱ ወይም ይቀንሱ። ከህዝብ እይታ ውጭ መሆን አለባቸው የሚሏቸውን እንደ ስልክ ቁጥረዎ ያሉ የግንኙነት መረጃዎቻችን ያስወግዱ።
- አካውንቶቻችንን በውል በማጤን፣ እኔን ለማጥላላት ሊያገለግሉ የሚሏቸውን ፎቶዎች ወይም ምስሎች ያስወግዱ።
- የዲጅታል ማስፈራሪያዎች ውደ አካለዊ ጥቃቶች ሊያመሩ ስለሚችሉ እንደዚህ አይነቶችን ምልክቶች ለማየት ይችሉ ዘንድ አካንቶቻችንን ባንክሮ ይከታተሉ። የትኞቹ ምልክቶች የበለጠ ስጋትን ሊያስከትሉ ይችላሉ የሚለውን በተመለከተ ከዚህ በታች የቀረበውን ዝርዝር ይመልከቱ።
- ስለመስመር ላይ ትንኮሳዎች ለቤተሰቦቻቸውና ለጓደኞቻቸው ያዋዩ። የመስመር ላይ አጥቂዎች ብዙ ጊዜ ስለጋዜጠኞች የሚፈልጉትን መረጃ የሚያገኙት በዘመዶቻቸው ወይም በዙርያቸው ባሉ ሰዎች የሚዲያ አካውንቶችን አማካኝነት ነው። ቤተሰቦቻችንና ጓደኞቻችን ፎቶቻችንን እንዲያስወግዱለዎት ይቻላል ወይም የእይታቸውን መጠን እንዲቀንሱለዎት ይጠይቋቸው።
- ከቻሉ፣ በመስመር ላይ በተቃጣ ጥቃት የተነሳ ቤተሰብ ለቀው የመውጣት እቅድ ካለዎት፣ ለዋና አዘጋጁ ይንገሯቸው። በግለዎ የሚሰሩ ጋዜጠኛ ከሆኑ ደግሞ፣ ስለመስመር ላይ ጥቃቱና ባስፈላጊ ጊዜ ሊጠቀሙባቸው ስለሚችሉ የድጋፍ አገልግሎቶች ስለማቋቋም ለስራ ባልደረቦቻቸው ያሳስቧቸው

በጥቃት ጊዜ

- ከጥቃቱ በስተጀርባ ያሉ ማን እንደሆኑና አላማቸው ምን እንደሆነ ለማጣራት ይሞክሩ። ይህን ማድረግ የአካላዊውን የማስፈራሪያ ስጋት ልክ ለማወቅ ይረዳዎታል።
- መልዕክቶችን በደንብ በመመልከት፣ ለአካላዊ ጥቃት የመዳረግ የስጋት ደረጃ ምን ያህል እንደሆነ ያጤኑ። በመስመር ላይ እየተንሸራሸሩ ያሉ መልዕክቶች የቤተሰብ አድራሻ ወይም የስልክ ቁጥርዎን የያዙ ከሆነ፣ የአደጋው የስጋት መጠን ከፍ ያለ ነው ማለት ያስችላል። መልዕክቶቹን ማየት የማልችልበት ሁኔታ ነው ያለሁ ብለው ካስቡ፣ የሚያምኗቸው ጓደኛዎ ወይም የስራ ባልደረብዎ እንዲያዩለዎ ይጠይቁ።
- የዛቻ መልዕክቶችን ፣ መልዕክቶቹ የተላለፈበትን ቀንና ሰዓት እና የተላለፈባቸውን የማህበራዊ ሚዲያዎችን አካተው የያዙ ስክሪንሾቶችን ጨምሮ፣ አሳሳቢ የሆኑ መልዕክቶችን እና ምስሎችን ሰንደው ይያዙ። የኋላ ኋላ ስለ ጥቃቱ ለማህበራዊ ሚዲያ ድርጅቶች፣ ለዜና አዘጋጅዎ፣ ሀሳብን

በነፃነት ስለመግለጽ ለሚሟገቱ ድርጅቶች እና ስለጥቃቱ ለባለስልጣናት ሪፖርት ማድረግ ቢያስፈልግባቸው፣ የዚህ አይነቱ መረጃ ሊጠቅመዎት ይችላል።

- የመስመር ላይ ትንኮሳ እየደረሰበዎ እንደሆነ ለቤተሰቦቻችን ለተቀጣሪዎቻችን እና ለጓደኞቻችን ይንገሯቸው።
- ብዙውን ጊዜ ባላጋራዎቻችን የቤተሰቦቻችን አባላት እና ጓደኞቻችን ያገኛቸዋል፤ ያ ደግሞ የማዋክቡ ኡደት አንድ አካል ነው።
- የሚላኩለዎትን መልዕክቶች በማገድ፣ መልስ ባለመስጠት እና ለመልዕክቶቻችን መልስ ሊሰጡ የሚችሉትን ሰዎች ቁጥር በመገደብ ችግሩን ለመቅረፍ የሚረዱ እርምጃዎች ናቸው፤ ይሁን እንጂ፣ እነዚህን እርምጃዎች መውሰድ፣ ከሰዎች ጋር የሚያደርጉትን የመስመር ላይ ግንኙነት ከመገደብም በላይ፣ የማስፈራሪያ መልዕክቶች እንዲያመልጡ ምክንያት ሊሆኑ ይችላሉ።
- ትንኮሳው እስኪያከትም ድረስ፣ አብዛኛዎቹን የማህበራዊ ሚዲያ አካዎችን የግል ለማድረግ ያስቡ።
- ከዜና ክፍለዎ ጋር በመሆን ለመስመር ላይ ትንኮሳዎች መቸ እና እንዴት ምላሽ መስጠት እንዳለብዎ ይወስኑ። ለእያንዳንዱ መልዕክት ምላሽ መስጠት አዋጭም ጠቃሚም አይደለም። ይሁን እንጂ፣ የተሳሳተ የመረጃ ዘመቻ ወቅት ከእርስዎ የዜና ክፍል የሚገኘውን የድጋፍ መልዕክት በእርስዎ እና በማህበራዊ ሚዲያ አናት ላይ እንዲቀመጥ ማድረግ ጠቃሚ ሊሆን ይችላል
- የመስመር ላይ ትንኮሳ ክፍተኛ የሆነ የመገለል ስሜት ሊፈጥር ይችላል። እርስዎን ለማገዝ የሚረዱ የድጋፍ ትስስሮች እንዲኖረዎ ያድርጉ። ይህን ማድረግ፣ ነገሮች በጎ በሆኑ ጊዜ፣ አሠሪዎንም ያካትታል። በመስመር ላይ ጥቃት በሚከሰትበት ጊዜ የአእምሮ ጤንነትዎን ለመጠበቅ የሚረዱ የበለጡ መረጃዎች ለማግኘት [የሲ.ፒ.ጂን የደህንነት ማስታወሻ](#) ይመልከቱ።

ማጠቃለያ፡ የአዘጋጅች የደህንነት ማረጋገጫ ዝርዝር

የዜና አዘጋጅች፣ የሚዲያ ሰራተኞችን በአጭር ጊዜ ማሳሳቢያ ከምርጫ ጋር የተያያዙ ኩነቶችን እንዲዘገቡ ሊጠይቁቸው ይችላሉ፤ አዘጋጅቹ ይህንን በሚያደርጉበት ጊዜ፣ የሚዘገበው ሁኔታ በድንገት ወደ ግጭት ሊያመራ እንደሚችል፣ ሁኔታ የሚዘገበው በጣም ከራቀ አካባቢ ሊሆን እንደሚችል ወይም ደግሞ አካባቢው በብሔር መቆራቆሶና ግጭት የሚታምስ ሊሆን እንደሚችል ግምት ውስጥ ማስገባት አለባቸው። ይህ የደህንነት ማረጋገጫ ዝርዝር በሠራተኞች ላይ ሊደርሱ የሚችሉ አደጋዎችን በመቀነስ ረገድ ሊነሱ የሚችሉ ዋና ዋና ጥያቄዎችን እና መወሰድ የሚገባቸውን እርምጃዎች አካትቷል።

ጠቃሚ ማስታወሻ፤ የሚከተሉት ጠቃሚ ነጥቦች እንደ መፍትሄ ፈላጊዎች፣ በታ አመላካች እና የትርጉም ስራ በሚሰሩ የአካባቢው ወገኖች ዘንድ ሊታወቁ ይገባል።

ስራተኞች ሊታሰቡ/ገምት ውስጥ ሊገቡ የሚገባቸው ጉዳዮች

- የተመረጡት ሰራተኞች የሚመደቡበትን የሚመጥን በቂ ልምድ አላቸው ወይ?
- ከተመረጡት ሰራተኞች መካከል [ለኮቪድ ስጋት ከተጋለጡ](#) ወገኖች ውስጥ የሚፈረጁ ወይም የእነርሱ እርዳታ የግድ የሚያስፈልጓቸው የቤተሰብ አባላት/የእነሱ ጥገኞች ያሏቸው አሉ ወይ ? ከሆነስ፣ የሚፈለገውን የክትባት መጠን ወስደዋል ወይ?
- ከተመረጡት ሰራተኞች መካከል፣ የማንነት መገለጫዎቻቸው፣ ብሄራቸው ወይም ማንነታቸው የጥቃት ኢላማ ሊያደርጋቸው የሚችሉ ሰዎች አሉ ወይ? የሚዲያው መስሪያ ቤት ፖለቲካዊ ወገናዊ ትስስር በጋዜጠኞቹ ላይ ለያስከትል የሚችለው አደጋ አለ ወይ?
- የተመረጡት ሰራተኞች ስራቸውን ለመስራት የሚያስችል የተሟላ አካላዊ ብቃት አላቸው ወይስ በስራቸው ላይ ተፅእኖ የሚያሳድር የጤና እክል አለባቸው?
- ከተመረጡት ሰራተኞች መካከል የተለየ የስራ ድርሻቸው የበለጠ አደጋ ላይ ሊጥላቸው የሚችሉ ሰራተኞች (ለምሳሌ፣ በፎቶ ጋዜጠኝነት ተመድበው እድርጊቶች መሃል የሚሰሩ) አሉ ወይ?

መሳሪያና ትራንስፖርት

- ከቡድንዎ አባላት እንዴት ግንኙነት እንደሚፍጥሩና አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝም እንዴት እራሳቸውን ከሁኔታው ሊያገሉ እንደሚችሉ፣ ሁኔታዎችን እመቻችተዋል ወይ? መሬት ላይ ያሉ የግንኙነት መስመሮች ሙሉ በሙሉ መቋረጥ፣ ሁኔታዎችን እንዴት ሊያወሳኙበት እንሚችል ልብ ይበሉ።
- የእጅ ስልካቸውን ጨምሮ፣ ስራተኞች ለመሳሪያዎቻቸው ምትክ በማዘጋጀት ተገቢውን ጥንቃቄ አድርገዋል ወይ?
- ለግንኙነት መንገዶች ተገቢውን ጥንቃቄ ስለማድረጋቸውና አግባብነት የመላላኪያ መተገብረያዎችን ስለማውረዳቸው ሰራተኞችን እነጋገረዋቸዋል ወይ?
- ሰራተኞች ስለሚሄዱበት መንገድ ደህንነት፣ በዛ መንገድ በቅርቡ ስለተከሰቱ ሁኔታዎች ወይም ነውጦች እና ሊኖሩ ስለሚችሉ የፍተሻ ኬላዎች በቂ ጥናት አድርገዋል ወይ?
- ግጭት ሊከሰት ይችላል ተብሎ በሚገመትበት ሁኔታ፣ እንደ ሄልሜት ያሉ እራስን ለመከላከል የሚያስችሉ ቁሳቁሶችን አዘጋጅተዋል ወይ? በስረዎ ያሉ ሰራተኞች ስለ እነዚህ እራስን ለመከላከል ስለሚያገልግሉ መሳሪያዎች አጠቃቀም ያውቃሉ ወይ?
- አንዳንድ የተመረጡ ሰራተኞች እራሳቸው ናቸው መኪናዎችን የሚያሸከሩት? መኪናዎች ምን ያህል አስተማማኝ፣ ተገቢ እና ወጣ ገባውን የመንገድ ሁኔታ ለመቋቋም የሚያስችል ጥንካሬ አላቸው?
- ስለ ኮቪድ አደገኛነት ተጋላጭነት ከተመረጡ ሰራተኞች ጋር ተወያይታችኋል ወይ? ጥራቱን የጠበቀ ያለፍና የአፍንጫ ጭንብል እና የአልኮል ሳይታይዝሮችን እንደሚቀረጠውላቸዋል ወይ?

ትኩረት ሊሰጥባቸው የሚገባቸው አጠቃላይ ጉዳዮች

- ዘገባው ቢሰራ ሊገኝ ከሚችለው ጥቅም አንጻር፣ በተመረጡት ሰራተኞች ላይ ሊደርስ የሚችለው የጉዳት መጠን ተቀባይነት አለው ወይ?
- የተመረጡት ሰራተኞች ለድርጅቱ እንደሚሰሩ የሚያመለክቱ ተገቢ የሆነ የሙያ ብቃት ማረጋገጫዎች፣ የይለፍ ወረቀቶች ወይም ደብዳቤ ተሰጥቷቸዋል ወይ?
- ለሰራ ስለተሰማሩ ሰራተኞቻቸው ያደጋ ጊዜ ተጠሪዎች ዝርዝር መረጃዎች መዝገብው በጥንቃቄ አስቀምጠዋል ወይ?
- (አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ) ስለመግቢያ/ስለመሳሪያ የሚያሳዩ ዝርዝሮችን አዘጋጅታውል ወይ?
- የቡድኑ አባላት ተገቢ የሆነ ዋስትና እና የህክምና ሽፋን ተግባራዊላቸዋል/ተመቻችላቸዋል?
- በጉዳት ጊዜ የህክምና አገልግሎት የሚሰጡ የህክምና ተቋማት ለይተው አውቀዋል ወይ? ስለእነዚህ ተቋማት የቡድንዎ አባላት እንዲያውቁ አድርገዋል ወይ? ([እም. ኢ.ስ. ኢ.ፍ. እንደገለጸው](#)፣ ትግራይ ውስጥ፣ ከሚገኙት የህክምና ተቋማት መሀል፣ 70% ገደማ የሚሆኑት ተዘርፈዋል ተብሎ እንደሚነገር ያስታውሱ)።
- ከስራው ጋር በተያያዘ ሊፈጠሩ ስለሚችሉ አስጨናቂ ሁኔታዎች አንስተው (ከቡድን አባላቶቻቸው ጋር) ተወያይተዋል ወይ?

ስለ ስጋት ዳሰሳ እና እቅድ የበለጠ መረጃ ለማግኘት፣ የሲፒጂን [የመረጃ/የግብዓት ማዕከል](#) ይመልከቱ